

Universitätsbibliothek Wuppertal

Pauli Manutii Epistolarum Libri XII

Manuzio, Paolo

Lipsiæ, Anno 1698

Liber II

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-875](#)

EPISTOLARUM PAULI MANUTII,

LIBER II.

FRANCISCO VARGÆ CA-
ROLIV. IMPERATORIS, ET
Philippi ejus filii, Hispaniarum re-
gis Oratori, Venetias.

Lib. II.

E P I S T . I.

*Excusat se de tarditate literarum ob suam & suorum
adversarum valetudinem.*

Ostendit, quomodo se in rebus adversis consoletur.

NB. Rerum humanarum inconstancia.

Laus Varga à pietate in DEUM & sanctitate vita.

 FFICIUM mei s̄ape me admonet officiorum recordatione. Officium autem, qvod absens absenti pr̄stare possum, literæ sunt: qvas misissem ad te jam antea, nisi huc venientem graves admodum, & peracerbæ curæ statim exceperissent. Qvas enim res scis esse nobis in vita omnium carissimas, omniumq; primas, in iis me graviter exercere fortuna cœpit, uxore, liberis, fratre, uno pñne tempore in morbum conjectis. Ne mihi qvidem bellè fatis est. Animo enim affectus, valere corpore qvî possum? veruntamen, qvia mihi hærent in mente consilia tua, fero hæc ut humana,

mana, divina spe, in qua tu soles omnia ponere, confirmatus. Qvōd nisi hunc in portum, te ducem secutus, confugissem: facile me tot malorum subita tempestas obruisset. En, qvām sit incertus nostrorum consiliorum eventus, & qvām ea, qvā nobis ipsi ad voluntatem fingimus, contrā cadant. Petivi has regiones, non sine sumtu, non sine labore, spe ductus valetudinis recuperandæ: reliqui urbem pulcherrimam, mea negotia, tuam consuetudinem, in qua mihi ornamenti statuo plurimum. Hæc bona, tantum abest, ut aliis bonis compensata sint, ut etiam multa successerint, qvā si ad sensum referantur, mala verè possum appellare. Sed cum me sensus qvandoq; moveat, ratione tamen utor, sāpius. Hæc ostendit, nihil esse malum, nisi qvod nostra culpa contingat: anticipitem esse in rebus humanis rationem judicandi: nihil enim semper idem esse; qvin, qvā nobis adversa, exitiosa, prorsus mīlera videantur, ea sāpe ita converti, ut ex iis ipsis multæ commoditates emanent: contra, qvā speciem habeant felicitatis, inde fluere qvā acerbissima sunt, exilium, paupertatem, ignominiam, qvā ego cum cogito, reficio paululum, & excito me, qvatenus licet, ad eam virtutem, qvā in adversis rebus elucet: de qua cum multa sint à philosophis tradita, unus tamen eam suo exemplo præclarè docuit nostræ salutis auctor JESUS CHRISTUS: quo magistro, qvā sit vera fortitudo, discimus, omniumq; laudandarum artium absolutam, ac verè salutarem doctrinam conseqvimur. Atq; ego te, Franciscus Varga, qvod hoc studii genus omnibus

bus & studiis, & scientiis anteponas, longè qvidem
hoc nomine pluris facio, qvām qvōd negotia Cæ-
saris Imperatoris ex omnium seculorum memoria
præstantissimi, & Philippi, Regis omnium Regum,
maximi, apud Venetam Rempubl. orator admī-
nistres. Ista enim dignitate alii qvoq; nobiles viri
claruerunt: pietate verò in Deum, & sanctitate vi-
ta, parem fortasse aliquem, superiorem certè ha-
bes neminem. Itaque, postqvam à te discessi, vix
credas, qvām sēpè meus ad te animus, tuorum ser-
monum desiderio, recurrat. Evidem, vel si mihi
cætera hic omnia secundissima fluenter, qvæ expe-
rior, ut dixi, satis adversa, injucundè tamen vive-
rem, qvia procul à te absum; cujus ex humanitate,
sermonibus, consiliis mirificos capiebam fructus,
& documenta ad vitam rectè traducendam utili-
sima. Qvare jam me minus, qvām antea, delectat,
ac pñè displicere totum cœpit consilium illud
meum delacu Benaco incolendo. Tu ame singu-
laris doctrina, tua probitas, tua benignitas, ad ur-
bem revocat. Benacum, per anni tempus cum li-
cebit, & state scilicet ineunte, (nam hyeme regionem
illam procellis, & ventorum vi totam audio agi-
tari) si valetudo ita postulabit, invisam. Interea
meam imbecillitatem ratione victus, & abstinen-
tiatuebor. Ac fortasse fiet, qvoniam à Deo cuncta
pendent, ut Venetiis, intra meos parietes, in oculis,
& adspectu meorum, commodissimo vita genere,
ita convalescam, ne qva postea, me cœli mutandi
necessitas extrudat. Qvod si asseqvar; habebis
me, si me tantum ab humanitate tua sperare vis,
qvod

quod profectò vis, familiarem, ac pñè contuber-nalem; & hac eqvidem spe jam nunc mirificè su-stentor. Vale.

HIERONYMO FALETO, HERCULIS FERRARIENSIMUM Ducis Oratori. Venetias.

EPIST. II.

Conqueritur de homine deterrimo & impurissimo, à quo deludatur & expiletur, rogatq; Faletum, ut illum jux-tà secum congressu & sermone prohibeat.

Form. Extenuandi se modestè: (A)

Eqvidem nihil mihi adscisco &c.

Qvod heri injecisti in sermone, hæret in ani-mo; &, qvo diligentius rem perpendo, eò magis omnia mea consilia, omnes cogitationes ad novam societatem, qvæcunq; ea fit, converto. Ve-xore enim, & deludor indignè ab homine deterri-mo, omniumq;ve impurissimo: cui non satis est a-vertere communem rem; sed me prorsus ita de-spicit, ut nec dignum ducat, ad qvem adeat accersi-tus. (A) Eqvidem nihil mihi adscisco, nihil ar-rogo insolenter: nihil enim habeo, neq;ve à fortuna, neq;ve à me ipso, qvo nimium extollar: verunta-men limina mearum ædium teruntur quotidiè pe-dibus virorum clarissimorum ad me confluenti-um. Tu ipse, tu, inquam, Falete, & maximi Ducis orator, & maximus ipse vir, qvem gravissima di-stinent negotia, qvis scribis historiam, qvi legum, scien-

scientiam, veterum, & recentium scriptis luculentissimis explicas, venire tamen ad me, qvæ tua est humanitas, sœpè solitus es, horasq; multas fgravissimo sermone consumere. Malum est, inquies, ab homine neqvissimo contemni. Malum: sed pejus etiam, explari, qvod nisi tua prudentia medicinam huic malo affert; periit fructus omnis tua liberalitatis. Clavam enim citius de manu Herculis possim extorquere, qvam ab isto nummum. Aut igitur ea mihi conservetur utilitas, qvam tuo beneficio speraveram: aut, qvi nos vult perditos, perdatur ipse nobiscum, & societas communis pernicie dissolvatur. Verum, cùm in tuum ingenium, tuam auctoritatem, & singularem in me benevolentiam intueor; traducor facile ad optimam spem; tranquilla omnia, commoda, copiosa mihi ipse polliceor. Tu restitues unus afflictam rem: & istum postremi ordinis hominem, omnibus inquinatum vitiis, indignum prorsus non modò amictia nostra, sed congressu etiam, ac sermone, extrudemus, ut versetur posthac, & vivat cum sui similibus, in sordida neqvitate, sejunctus à nobis, qvi humanitatem colimus, & virtutem omni lucro anteponimus. Interim lege, qvam sœpè jam efflagasti, partem libri nostri de qvatuor Rebuspubl. qvam cupio à te probari. Otium si habuero, quale ut aliquando conseqvar, operam dabo; in Beliombra tuo, si alibi, non licebit totum volumen absolvam. Vale. Ex ædibus nostris. 1557.

EX LIBRO DE QVATUOR
REBUS PUBL.

Ex iis, qvod suprà sunt commemorata, duæ vi-
dentur propositi nobis argumenti partes abso-
lutæ. Patere enim satis arbitramur, non modò
qvibus vitiis duæ maximæ, ac firmissimæ civitates,
primum Sparta, deinde Carthago, labefactatæ
corruerint, verum etiam, qvibus illa vitia remedijs
vel sanari penitus, vel ita saltem corrigi potuerint,
ne Reipubl. salutem in discrimen adducerent.
Nunc urbis Romæ qvæstio succedit: qui erat ter-
tius in divisione locus. Postrema narrationi, con-
clusio futura nostri muneric, omniumq; nobilissi-
ma, & eadem difficillima tractatio, Venetiæ nostræ
reservantur.

Ac de Roma, qvæ nullo magis vitio, nullo gra-
vius unquam morbo, qvam imperii magnitudine,
laboravit. Primum illud occurrit, nulla omnino
in civitate post homines natos, aut virtutes, & ho-
nestas actiones aliquando floruisse magis, aut æ-
qvè malas artes, & exitiosa publicis rebus consilia,
valuisse. Primis Reipubl. temporibus, cum nulli
dum de plebe magistratus creabantur, summa se-
natus potestas, summa fuit auctoritas. Utraque
cum per aliquot annos viguisse, inclinare tum
primum cœpit, cum tribunipl. creati sunt. Crea-
tos autem culpa senatus, historiæ declarant.
Nam, si prima repetere, & qvæ cuique rei causa-
fit, placet animo perquirere: tribuniciam pote-
statem, qvæ deinde senatus opes fregit ac debili-

tavit maximè , ipsius vitio senatus Romæ constitutam , facile constabit . Quid igitur ? an tu , dicit aliquis , senatum reprehendis , qvia tribunos pl. creari passus sit , cum plebs eum magistratum non jam vocibus posceret , sed armis extorqueret ? non , amplissimum ordinem , qvia permiserit , qvod recusari sine Reipubl. præsenti jam periculo non poterat , imprudentia condemnas ? Ego quidem minimè : habeo enim rationem necessitatis , cui parere , sapientis semper est habitum . Secesserat armata multitudo in sacrum montem : flagraba ita & odio in ordinem nobilium ; avaritiam , superbiam , crudelitatem senatus accusabat : se bella gerere , urbes capere , pro patria sanguinem effundere , mortem obire clamabat : pro his meritis inopiam , & injurias pati : senatum commodis frui , senatum honoribus abundare ; plebem servire , qvæ , ut cæteri liberi essent , quotidie sua corpora hostium telis objiceret : qvem non moverent hujusmodi querelæ ? qvem non terrent , cum ii , qui hæc quererentur , alii pila , alii gladios manibus tenerent ? recte fecit senatus : tribuniciam potestatem , à plebe flagitatem , concessit ; non libenter , sed , ut impetum sedaret , majorem temporis quam suæ voluntatis rationem duxit . Hæc , ut dixi , recte , nec sine summo consilio : sapiens enim , cum necessitate non pugnat : at illud neque recte , neque prudenter ; qvod , ut in eam necessitatem res deduceretur , sive negligencia , sive superbia commisit . Occurri principiis oportuit , & nascente n pestem extingvi . Nam , cum omnes

omnes civitates, qvæ suo milite bella gerunt, quotidianis propè seditionibus fluctuare necesse sit: quo malo & veterum memoria, & nostra atate florentissimas civitates occidisse constat; summæ difficultatis, ac divinæ cujusdam sapientiæ videatur esse; ita rem moderari, ut consistat; neque permittere, ut multitudini, qvæ satis ipsa per se levis est, nulla paulò justior ad motum accedat occasio. Erant in plebe Romana qvamplurimi, qvibus ære alieno obstrictis, unde solverent, non erat. Hic cum ad tribunal consulum, qvi tum, nondum creatis prætoribus, de creditis pecuniis jus dicebant, à fœneratoribus vocarentur, egestatem excusantes, & domesticas miserias ad eliciendam misericordiam commemorantes, tamen non audiebantur. Magistratus ne etendum fœneratori debitorem tradebat, ut, qvamcunq; creditor vellet, servitutem serviret. Iniqua, & homine prorsus indigna sive consuetudo sicut, sive lex. Tu mihi libertatem lege eripias, cum libertatis causa leges constituantur? an ego ullam legem potiorē ea lege ducam, qva DEUS, ut homo liberum animal esset, ac cæteris animantibus imperaret, æterno jure sanxit? pecuniam aufers: non relinqvis, unde vivam, unde liberos alam: fero: relinqve libertatem; ut mercenario saltem opere ipse mihi, & esurienti familiæ victum qvaram. Cum his acerbè magistratus agebat: acerbius etiam fœneratores: qvi cives Romanos, nexu vincitos, gravissimo servili opere fatigabant, & nexorum interga flagellis, ac verberibus sæpe sæviebant.

Hic senatus miseris civibus consulere, causam libertatis suscipere & potuit, & debuit; nexos è vinculis eximere humanitatis fuit; diem solvendi laxiorem e gentibus statuere, æqvitatis: usuris modum facere, justitiæ. Hæc & facienda fuerunt, & ut fierent, cum à patribus plebs, atqve consulibus frustra petiisset; ad extreum, ut homines despectatio præcipites agit, armata multitudin Sacrum montem, tria millia ab urbe passuum, secessit. Tum, ut plebejorum animi stimulis iracundia perciti, continerentur; senatus periculo territus, de creando plebejo magistratu, qvia res aliter convenire non poterat, assensit. Itaque tribunipl. primum qvingue, deinde decem, creati sunt. Ab hac radice ortum qvicqvid inter cives discordia, qvicqvid seditionis, qvicqvid bellorum fuit. Per annos qvingentos, id est, usqve ad exitium Reipubl. tribunipl. contra nobilium potentiam seditionis concionibus vociferari, plebem ad novi commodi spem, ad nova incitare consilia nunquam destituerunt. Specie libertatem tuebantur, reverè senatum oppugnabant, Primo magistratus, deinde & sacerdotia plebi communicata. Ad extreum is, qvi solet, exitus consecutus est. Nam plebs ubi, qvod paucorum erat, ad se trans tulit, rursus id ipsum, qvod multitudinis est, in unum confert. Facit hoc infiditia, facit inopia, facit ea, qvæ in magno numero semper exsistit, voluntatum & opinionum dissimilitudo. Ita popularis administratio, qvæ maximè libertatis imaginem præ se fert, occulte tamen, si spectemus exitum,

tum, tyrannis est: quoniam ex ea ferè sēmper exoritur tyrannus: sicuti deinde ex tyranno status optimatum generatur. Hujus mutationis exemplum satis illustre Roma est. Prīmō, regum summa potestas fuit: deinde senatus, hoc est, optimatum major, qvām populi: tum populi major, qvām senatus: postremo rursus unius maxima, & singularis. Populus enim C. Cæsarem extraordinariis imperiis auxit, eoqve extulit, unde, cum se monarchiæ proximum esse homo acutus inteligeret, privatam conditionem despexit; altiusqve maluit, ut humani mos ingenii fert, adscendere, qvād inferiora, qvæ reliquerat, descendere. Neqve verò me fugit id, qvod à doctissimis viris memoriarum proditum est; firmissimas illius Reipubl. vires esse, & qvæ non facilè ab externis viribus debilitentur, cuius non simplex, neqve unius generis administratio est, sed ita mixta, ita temperata, ut in triplici forma unum consilium, unam qvæsi mentem significet. Neqve ego tum in civitate præclarè agi negaverim, cum & unus, & pauci, & multi maximas res gerunt; nec tamen aut unus, aut pauci, aut multi præcipue dominantur. Verum ut harum trium partium in suo qvæque munere modum servet, & ea, qvam habet, potestatem nunquam abutatur, ego qvidem hoc fieri posse non arbitror. Sunt enim hi tres ordines admodum dissimiles: & inter dissimilia perpetuus æqvabilitati locus esse non potest. Nam, qvemadmodum in musicis, qvò plures chordæ percutiuntur, eò favorior concentus efficitur, qvia

varius ille multarum fidium uumerus, in quo summa discordia est, arte conciliatus, & ad concordiam perductus, incredibili qvadam jucunditate aures, animumqve permulcet; sed hæc tamen jucunditas ideo brevis est, qvia de multis fidibus aliquva statim remittitur, & discrepat: sic multorum ordinum administratio videtur, illa qvidem esse, omnium optima; qvia, qvò longius ab unius imperio disceditur, eò propius ad libertatem acceditur; sed qvia multos idem sentire difficile est, facile dissolvitur. Quid autem ex dissolutione, existat, multarum civitatum miserrimus exitus declarat. Qware, cum sit necesse, ut de tribus potestatisbus, qvæ pares fint, aliquva aliquando se effera, & reliqvis duabus insultet; ante providendum est, ut ea, unde magis hoc imminent periculi, qvæqve ad temeritatem proclivior est, inferiorem locum obtineat, & reliqvas duas neque dignitate, neqve viribus adæqvet. Qvæ verò de tribus ea sit, qvæ facilius insaniat, & cum insanierit, cohiberi non possit, hic fine dubio populus est. Qui ut inferiorem in civitate conditionem, æqvo animo ferat, ita fiet, si cum eo semper iuste, nunquam superbè, interdum etiam liberaliter, senatus aget. Tum populus nihil appetet, nihil molietur: novos magistratus, novas leges, nova imperia non desiderabit: libera servitute libenter serviet: putabit enim se non hominibus servire, sed legibus. Hæc si Romæ senatus initio cassisset; qviqve furentis multitudinis impetus, qvæqve vis esset, mature cogitasset: non, ut cum servis

servis agi solet, ita cum civibus agi passus esset: necti liberos homines vetuisset: usuras hoc est, inopiæ causam minuisset: ipsam autem inopiam, publica benignitate sublevasset. Quæ qvia non fecit, idcirco illa, quæ dixi, consecuta sunt, ex desperatione secessio, ex secessione tribunatus, ex tribunatu ordinum contentio, ex contentione libertatis interitus. Primis temporibus omnia potuit senatus; mediis multa senatus, multa populus; extremis omnia populus. Itaque & primis temporibus, & mediis florentissima Respubl. fuit, extremis facilè concidit. Nullum enim jus, nullam potestatem à senatu tribunorum temeritas non abstulit. Ærarii dominus permulta secula senatus fuerat. Antiqua tamen jura tribunuspl. P. Clodius neglexit; lege lata, qva Pisoni & Gabinio Coss. simul cum provinciis pecuniam quantam voluit, de publico dedit. Senatus lege Sempronia consulares provincias proconsulibus decernebat. Decretas tamen idem Clodius abstulit, Vatinii scilicet tribunipl. improbitatem imitatus: qui anno proximo C. Cæsari Gallicam Cisalpinam cum Illyrico, invito senatu, sua lege dederat. Legati etiam ex auctoritate senatus diligebantur. Vatinius immutavit, & ipse sibi sua lege legationem detulit. Ipsa comitia, qvadammodo senatus in potestate fuerant; qvia magistratum non gerebat is, qui ceperat, nisi patres auctores essent. Hoc qvoque amissum, nec fierijam solere, Cicero significat in oratione pro Plancio. Triumphum à senatu petere,

imperatores è provincia redeuntes diu consueverant. Inventus est, qvi cum senatus triumphum negasset, ad populum confugerit, & populo jubente, triumphârit. Qvî poterat ea Respubl. consistere, & ad interitum non ruere, in qva, qvod senatus improbabat, populus jubebat; qvod decernebat senatus, infirmabat populus? jus enim intercedendi tribunipl. habebant: qvo jure, ne senatus consulta fierent, impediabant. At, impedire jussa populi, si senatus vellet, non erat, ut tutò posset. Ilicò enim, incitantibus tribunis, erumperebat sedatio, ilicò vis, ilico cædes. Cujus periculi metu sèpè senatus iniquissima tulit. Nam ut omittam alia, qvæ sunt hujus generis sexcenta, regna ipsa sine senatus consulto barbaris hominibus ex tribunorūpl. libidine esse donata, scriptum est. Qvæ licentia cum retineri non posset, eò progressa demum est, ut omnia perdiderit. Nec dissimilis erit eventus, qvacunqve in civitate pares cum senatu vires populus habebit: non qvod, ubi ad æqualitatem populus pervenit: diuturnum esse non patitur. Qvare, cum ex duorum ordinum æqualitate statim oriatur inæqualitas: æqualitati perniciosa tutam inæqualitatem antepono: & eum ordinem præesse rebus malo, qvi potestate minus abutitur, qvàm eum, cujus potestatem summa statim licentia, summa temeritas conseqvitur.

MARIO NIZOLIO
PARMAM.

EPIST. III.

Respondet Nizolio, à quo Parmam invitatus fuerat, eo q̄ se dicit venturum ad salutandum veterem suum patronum Alex: Farnesium.

Form: Significandi, quod epist. nobis fuerit grata. Epistola tua mi Nizoli, &c. (A)

Laus Nizolii ex eius fonte se eloquentiam suam hancisse scrivit. (B)

(A) **E**pistola tua, mi Nizoli, ut amici hominis, vehementer amandi summa me voluptate affecit, ac meam vehementer incendit cupiditatem Parmam adeundi: non quod urbs, aut urbis ornamenta, me moveant: (alii h̄c mirantur, apud me vulgaria sunt) sed avio incredibiliter patronum veterem meum, meum dico? imò vero literarum ac studiosorum omnium, ipsumq; literis excellentem, Alexandrum Farnefium Cardinalem salutare: qvem cognovi Romæ, & colui puerum, adolescens, eximia jam tum indole præditum, & earum laudum principiis, qvas deinde auctus ætate simul & judicio perfecit, magna omnium expectatione florentem. Qvo qvidem tempore vehementer urbs ipsa excitavit me, atq; acuit in studio liberalium disciplinarum, adspicere ipso antiquitatis, & multiplici ac varia hominum eruditorum scientia: sed, ut ingenuè vereq; fatear, propriè me expolivit

aula Farnesii moribus, ac literis; cum viverem con-
 junctissimè ac familiarissimè cum duobus præstan-
 tissimis viris, Marcello Cervino, & Bernhardino
 Mafæio: qvorum alterum Pontif. Max. alterum
 Cardinalem, utrumq; immortalitate dignissimum
 adversa bonis artibus iniqua mors eripuit. Qvare,
 qvod me Parmam vocas, & multis verbis in vitas a-
 mantissimè, non me literæ tuæ sopitum excitarunt,
 sed currentem potius, ut ajunt, incitarunt. Qvod
 utinam cum voluntate cætera congruerent: Jam
 jamq; vobiscum essem. Sed vides anni tempus: vi-
 des itinerum difficultatem: scis, qvam imbecillo
 sim corpore, qvam tenui, & ad incommoda, injuri-
 asq; cœli preferendas parum apto. Timeo etiam
 à militibus; à qvibus otium non est: excurrere,
 enim dicuntur, & prædas facere. Non igitur veni-
 am, cum à vobis unius diei vix absim intervallo?
 veniam opinor; qvæq; adversantur, & impediunt,
 contemnam omnia, volui omnino meis oculis, Far-
 nesio videndo, satisfacere volo hanc à me ipso gra-
 tiam inire, & salutationis officio expetito sanè, ac
 debito, perfungi. Te verò, optime ac doctissime
 Mari, cuius consuetudine & sermone careo multis
 adhinc annis, qvem mihi tamen ex animo nunquam
 eripuit, neq; tempus, neq; longinquitas, qvo stu-
 dio complectar? qvantam hauriam, cum præsens
 præsentem alloqvar, voluptatem? dilexi eqvidem,
 à qvo primum die te cognovi, tuos mores, tuam
 naturæ comitatem, ac svavitatem: doctrinam verò,
 ingenium, industriam suspexi semper, extuliq; lau-
 dibus ad cœlum: nec iniuria. Nam si Romanæ
 lin-

lingvæ studium colere & illustrare, laus est: qvis
hoc te uno aut curavit studiosius ætate nostra aut,
cumulatiū præstítit? ego ipse, qvem tu esse aliquid
vis in hac Latinè scribendi facultate; in qvo vereor
ne te fallat amor: nam judicium in dubium vocare
non debedo: sed, si qvid sum, magna ex parte de tuo
fonte fluxi. (B) Thesauros enim Ciceronis o-
mnes, in illo præclaro tuarum Observationum li-
bro congestos, reperi; & usus sum facile: qvos col-
ligere dispersos, immensi laboris fuisse, ac tempo-
ris. Laudas igitur beneficium tuum, cum me lau-
das, & qvodammodo præmia capis meritorum tuo-
rum. De loco in oratione pro Sexto, disputas e-
ruditiè: nec à judicio tuo mea discrepat opinio,
qviddam tamen supereft, qvod me leviter pungat.
Qva de re cum erimus inter nos collocuti; vel, ego
tuam sententiam, ut veram, vel tu meam seqveris
gratiæ saltem causâ. Vale, & Farnesio Cardinali,
simulq; Antonio Mirandulæ, Episcopo, uni omnium
doctissimo, atq; humanissimo, meis verbis salutem
plurimam dico. Asulæ.

SILVIO ANTONIANO, FERRARIAM.

EPIST. IV.

1. Excusat se cur non soleat literas elaborare accu-
rate; imò literas non esse accuratè scribendas ostendit.
2. Respondeat laudib. amici, nec se eas cognoscere di-
cit. (A)

3. Que-

3. Qveritur de corporis viribus collapsis, sed ingenium tamen non esse debilitatum ait. Jaceo enim nunc &c. (B)

ACutè admodum, mi Silvi, nec minus amanter, scribis. Ego autem in amore facilè possum, tibi respondere: planeqve respondeo: ingenii signa, prædico tibi, ne prorsus ulla meis in literis expectato. Non soleo ferè studiosius epistolas elaborare: primum, qvia, si quid scribitur ad familiares, plane familialiter agendum puto: odi illa nimis ambitiosa, constructa verbis, & sententiis exquisitis: deinde, qvia ne si velim quidem in epistolis agere accuratius, relinqvitur ut possim. Urgeor, quotidianis amicorum salutationibus, negotiis, & rei domesticæ cura penè opprimor: oculorum, verò valetudine sic interdum vexor, ut nullam partem capiam quietis. Qvale male merearis de amico tuo, si velis ei, tam valde occupato, tam graviter affecto, diligentia onus imponere. Imitetur epistola sermonem, excurrat liberè nullis adstricta legibus, & favet qvandam, perfecta non indignam amicitia, negligentiam præse ferat. Alioqvi officium scribendi, sèpè inter absentes necessarium, gratum quidem semper, injucundum & grave nimis, accurata reddit industria. (A) Qvod me ornas laudibus; non efficis, ut ipse mihi placeam, aut assumam plus quam soleo: id aseqveris, ut me tibi devicias magis, cum ex amore fluere ista video, nimis in me honorifica, præclara, singularia: qvz optavi equidem semper, adeptum me nunquam putavi. Sed videlicet, affingere veritati, vobis poetis

tis religion non est: idq; facitis libenter; ne, consuetudine intermissa qvodam modo vestra jura minuantur. Ne tamen, si poëticè scribis, artificium tuum: fin, ut scribis, ita sentis, error etiam delectat. Hęc enim me tibi commendat opinio, & amorem augeat necesse est: fortis etiam ut spero, fructum pariet. Nam meis laudibus, tuo commoti testimoniō, cum te excellere ingenio, florere magnorum principum gratia constet, non pauci fortasse assentientur. Qvod utinam, id qvod in meis confiliis erat sumnum, Ferrarię mihi vivere per valetudinem licuisset. Nę ego te, singulari virtute adolescentem, ita meis studiis, & officiis essem complexus, ut nemini prorsus tuorum familiarium, ne Riccio qvidem ipsi, apud qvam filii locum obtines, in te amando concederem. Quid, inqvis, sive, depulso morbo confirmares? Utinam id aliquando eveniat: sed id qvidem sperare jam vix audeo. (B) Jaceo enim nunc, & langyeo miserissime: nec mihi ccelimutatio profuit, nec novis remediis locus est; qvæ jam omnia frustra consumpsi: uno tamen bono mea mala compensantur, qvod, etsi vires corporis magna ex parte, ingenium tamen, qvalecunq; est, vis morbi minimè debilitavit, aut fregit. Itaq; singulis noctibus aliquid scribo, aut legenti pueru aures præbeo. Sic asseqvar fortasse, ut, qvì me nonvident, carentem publico, & communiluce, vivere tamen intelligant, atq; ve ita vivere, ne qvando tum aliis plane totus extinguar. Tu fruere, optime Silvi, ista valetudine, & isto otio: cùm illa tibi naturę munere satis firma contigerit, hoc habeas

PAULI MANUTII
beas tui Principis liberalitate uberrimum. Vale,
Venetiis. 1558.

BARTHOLOMÆO RICCIO, FERRARIAM.

EPIST. V.

Respondet Riccio , à quo jussu Cardinalis Estenſis
Terrariam fuerat vocatus; qvam conditionem se ac-
cepturum qvidem dicit , sed hoc tempore posse negat
propter 3. causas: videlicet 1. propter frigus. 2. propter
lites affinum. 3. propter Librum de Legibus qui sit sub
pralo.

*Formul. Approbare id quod amicus scripsit. Item,
Vera narras &c. (A)*

*Form. causas recensere. Vides jam duas &c. (C)
Literæ sacrae jubent nos bona opera exercere. (B)*

(A) **V**era narras , optime Ricci , atqve ita narras,
ut in magna tuarum literarum prudentia ,
facilè tamen amor interluceat . Mihi ut scribis , con-
ditiones hoc biennio delatae sunt multæ , omnes
cum emolumento , nulla sine dignitate . Fecit ta-
men sive valetudo mea , sive voluntas , seu fati po-
tius , qvæ in rebus humanis dominatur , occulta
qvædam vis , ut omnes rejecerim . Hanc postre-
mam , delatam à summo Cardinali , Hippolyto E-
stenſi , unam avidè sum complexus , unam omnibus
anteposui: nec est in meis consiliis qvidqvam an-
tiqvius , qvam , ut in illius aula , eximii Principis , ac
viri præstantissimi , consenserem . Itaque , qvod
hor-

hortaris, ut ad vos qvam primum me conferam; non efficis, ut cupiam, qvi cupiditate jam ardeam, dolorem potius auges, cùm intelligam. qvod maximè volo id me consequevi, hoc qvidem tempore, minimè posse. Nam: ut omittam, qvod hæc me frigoris acerrima vis, & in temperies cœli semel aut iterum cubiculo egressum pessimè accepit, & in eadem claustra, in easdem, ubi multis jam mensibus jacui, tenebras retrusit: prætereà pietas me retinet. Fratres habet uxor mea duos: qvos ego ambos unicè diligo: contraqve ipsi mihi singularem non modò benevolentiam, verùm etiam observantiam præstant. Probi sunt adolescentes, ingenio, modestia, virtute etiam ornati; una re minus laudandi, qvod inter ipsos parum convenit. Orta est inter eos post obitum patris de hæreditate dissensio; inde lis, inde odium. Qvod nisi ego me interponerem; nisi utrumq; prensarem rogarem que per parentis manes, per solitudinem matris, per existimationem familiæ: confictarentur assidue turpibus judiciis, gravijactura famæ, magno rei familiaris detimento. Hoc ego dum versor in negotio; dum in eo studium operamq; pono, ut uxor meæ fratribus consulam: putem mihi esse verendum, ne qvis me, sana præditus mente, reprehendat? non puto. Non igitur hoc, te judice, permiscam. Hem, Ricci, qvi sacris in literis non ambitione, ut multi, sed ita versatus es, ut scientiam, è libris petitam, vita exprimeres; qvæ sunt illa præclara, qvæ nos ille bonarum actionum magister, optimus edocuit? non hæc sunt, egentibus subvenire,

nire, errantes in viam, dissidentes ad concordiam revocare? ama igitur me de hoc officio. Non postulor, ut laudes. Jam enim didici, vel aetate doctus vel morbo admonitus, (B) recte factorum frumentum a DEO potius, quam ab hominum judiciis, expectare, omnemque laudem non in honore verborum, sed in ipsa re atque in una virtute constitutere. (C) Vides jam duas esse commemorationis meæ causas, utramque satis gravem. Accedit tertia, ne ipsa quidem levis, ut imprimam librum meum de legibus Romanis: quem poscentibus multis debere jam diutius vix possum. Eoque magis in hanc voluntatem incubui, quod inscriptus emitteretur Hippolyto Cardinali. Tu, mihi Ricci, fac tibi ita persuadeas amabiliorem mihi Ferrariam fore tua causa. Tuis enim sermonibus, tua humanitate, tuo lepore frui, interruptaque multorum annorum consuetudinem licebit aliquando resarcire. Quod ut sit maximè diuturnum, opto vehementer, & ut eu amantissimè auguraris, etiam spero, Vale. Venerabilis. 1556.

ANTONIO AUGUSTINO, ROMAM.

EPIST. VI.

Hortatur Anton. Augustinum, ut in Festo emendando perget; quemadmodum in Varrone fecerit.

Lauds Ant. Augustini ab ingenio, iudicio, doctrina, labore.

Acce-

Accipi tuum Varronem, missum ab Octavio nostro, delatum à Lævino. Quid quæris? te dignus es. Qvòd si operam eandem posueris in Festo; plurimum tibi Romanæ literæ debebunt. Aggredere. Quid enim tibi non succedat? qvi (ut omittam illa, quæ pleno jam theatro spectata sunt, ingenium, judicium, doctrinam) quantus quantus es, totus labor, totus industria es. Ac meherculè non solum communi nomine, sed proprias etiam tibi ego agam, atque habebo gratias. Nam, quem in eo libro emendando laborem suscipere cogitaveram, quem fortasse, & aliis pressus oneribus, & natura, ac valetudine imbecillus, non ferrem, eo me levabis. Vale. Venetiis. Egregio juris consulto, Pyrrho Tarro, veteri mihi necessitudine coniuncto, salutem plurimam. 1554.

EIDEM ROMAM.

EPIST. VII.

Rogat Anton. Augustinum, ut lapides aut nummos, si quos habeat, in quibus mentio fiat legum Rom. secum communicet.

Form. Facere mentionem literarum jam antè scriptarum. Ego verò &c.

Ego verò & scripsi jam, nisi me fallit memoria, satis apertè: & nunc, quando tibi ita placet, iterabo eadem libentissimè. Lepides aut nummos, si quos habes, in quibus mentio fiat legum Romanarum; eos si nobis impertieris, habebo gratias, tuumque etiam beneficium ipsa fortasse,

sè, me narrante, posteritas audiet. Tabulas videor mihi legisse Romæ nescio qvæ: sed neqve tum descripsi; qvi magni non facerem ea, qvæ nunc quidem tanti puto, nihil ut potius mihi sit: Neqve verò, qvo in loco, aut apud qvem eas legerim, satis nunc in memoriam revocare possum. Qvare ad te confugio, universæ arcam antiquitatis, arcam tamen ejusmodi, qvæ pateat amicis tuis, hoc est, bonis viris. Qvo me in numero qvia esse vis, triumpho. Alexander autem tuus facile nostrum artificio vincet. Tu enim excellis: at nos quid sumus? aliquid fortasse si cum aliis, nihil certè, si tecum Augustine comparemuri. Plura nec possum, qvod eram occupatus: qvanquam hoc quidem quotidianum est: nec debeo hac in re, quam tibi non solum amicitia nostra, verum etiam literæ ipsæ, qvibus tibi scio nihil esse carius, etiam me tacente, magnopere commendant. Vale, & Silvestrum Aldobrantium, virum excellentem, meum per veterem amicum, nisi grave est, saluta meis verbis plurimum. Venetiis.

E I D E M R O M A M.

EPIST. VIII.

Rogat eundem Anton. Augustinum, ut secum communicet, qvæ ad Leges Rom. pertinent, vel è libris, vel è lapidibus & nummis vert. collecta.

Laus Ant. Augustini ab antiquitatis scientia. (A)

Nisi quis casus meis consiliis occurrat, editionem cogitabam ejus libri, qvem de legibus Roma-

Romanis qvinqvennio ante à me conscriptum, de-
bere diutius multis flagitantibus non possum. Ad
hunc librum quantum ex antiquis lapidibus acce-
dere possit ornamenti, præclarè intelligo. Porrò,
tu is es, qvi hoc in usu, atqve hoc in genere scientiæ,
tum qvia Romæ vivis, tum qvod in studiis totus
hæres, penè solus excellas. Qvanqvam hoc in tuis
laudibus minimum est: alia sunt in te, qvæ ego non
desino prædicare, haud sanè paulo præstantiora, :
qvæ non est hic commemorandi locus, ac ne signi-
ficandi qvidem; ne tu me nimium esse blandum,,
& qvasi tuæ diffidentem humanitati, ad hoc artifi-
cium confugisse existimes. Peto igitur à te, atqve
etiam rogo, (qvanqvam hoc verbum amicitia no-
stra, tuaq; maximè bonitas respuere videtur) si qvid
habes, qvod ad leges Romanas pertineat, è libris
excerptum, & veterum lapidum, aut etiam num-
morum observatione collectum, id mihi ut im-
pertias. Benè mereberis de literis, vel potius benè
de te meritis gratiam referes: qvandoqvidem ea-
rum ope, ac merito tantus es: benè etiam de me
ipso; cuius laudi, pro nostra necessitudine, meoq;
erga te studio singulari, debes velle consulere, :
qvanqvam hoc certè non admodum specto; am-
bitionem enim pñne habeo in extremis: prima,
mihi est omniumqve rerum antiquissima publica,
studiosorum hominum utilitas: qvo mei labores in-
tenduntur, mea, qvæcunq; est, dirigitur industria.
Excute, si me amas, atqve evolve funditus illa tua
scrinia, in qvibus conditi rerum antiquarum the-
sauri asservantur. (A) Nemo enim, si possessio li-

terarum divitiae sunt; qvod homines eleganti iudicio sanaq; prædicti mente opinantur; nemo, inquam, optime Augustine, te ditior est. Nec vero de tuis copiis multum imminues, si, qvod futurum speramus, in opere nostræ subveneris. Qui si etiam nobiscum plurima communicares; multò id tamen, qvod dares, minus esset, qvam quantum tibi, libris assidue tractandis, quotidie queritur. Verum modestè tecum agimus; petimus à te minima de maximis; itaq; facilem impetrabimus. Vale. Venetiis.

EIDEM, LEGATO PONTIFICIO. VIENNAM.

EPIST. IX.

Gratulatur Anton. Augustino de legatione ipsi delata, veritus ne bona literæ, ipsa ad alius vita genus translatio, jacturam faciant.

2. Hortatur illum ad edendum Festum, & alia, que jam chartis explicavit.

Qvia mihi honore tuo nihil est antiquius, propter è non mediocrem cepi latitudinem: tibique sum absenti gratulatus, quo primum tempore de legatione tibi delata ab Romanorum Regem, tum ex amicorum literis, tum ex multorum sermonibus cognovi. Illud, ut verè dicam, molestiæ non nihil adspersit, qvod veritus sum, ne nostræ literæ, quibus, in urbe dum vivis, tua studia splendorem, & utilitatem addunt, te discedente, & in Austria usq;

ad

ad longè diversum vitæ genus translato , jacturæ plurimum facerent. Qvod si, secus esse, significaveris: (jam enim versaris in ipsa re , qvæq; tua futura sit in universo ferè munere occupatio , usus te monere , & erudire facilè potest) cumulabis mea gaudia , & habebō gratiam iis , qvibus honestare tuam virtutem his honoris insignibus , nullo nostro , hoc est , artium , doctrinarumq; liberalium , detimento , curæ fuit. Ac primùm illud , pro meo incredibili erga antiquitatem studio , etiam atqve etiam à te petam , vel potius , qvando pollicitus jam es , à te exigam , ut Festum Pompejum tua emendatione perpolias , atq; illustres ; aut si habes ita emendatum , ut tibi , acerrimi ac severissimi judicii viro , satisfaciat , edendum omnino cures , neq; deberi nobis eam utilitatem diutius patiare , qvam cum in illo verè aureo libro dispersam videamus , colligere tamen vix possumus , vel planè nullo modo possumus , locorum , ut scis , penè innumerabilium difficult scientia impediti. Benè collocabitur industria tua : & hunc sibi comitem adjungi , ne solus eat per ora virūm , Varro tuus & qvo animo patietur . Rogandus non es in tua laude , communi præsertim studiosorum commodo conjuncta : tu , si de illa non laboras , hoc saltem commovere te debeat . Qvod utinam aut mihi cum hac mente pars aliquæ doctrinæ tuae , aut tibi mea mens , & plane incredibilis ad communicandam virtutem animi propensio , cum ista tam exquisita , tamqve multiplici omnium pñè literarum scientia contigisset . Næ ego , qvod ad me attinet , multa non finerem igno-

rari, qvæ scire præclarum est, qvæque in tenebris,
nisi tu eruas, perpetuò jacebunt. Nec tamen per-
svadere mihi possum, te velle nobis tam iniqum
esse, ut tantam doctrinam, si qvid tibi accidat hu-
manitus (homines enim sumus: nec ego mihi, nec
tu tibi de vitæ diuturnitate præstare qvidquam pos-
sumus) exstingui tecum velis. Quid ea, qvæ char-
tis jam, & voluminibus explicasti? cur diutius pre-
mis, optime Augustine? cur ex ingenii tui fontibus
expleri nostram sitim non vis? sed, opinor, ali-
qvando facies: & faveo libenter meæ spei, paulò
minus, qvam tuæ gloriæ; cui scio me optime con-
sulere, cum hæc ad te scribo. De me, si qværis; ve-
xamur oculorum anniversario morbo: nec tamen
labori parcimus: scribimus aliquid qvotidiè, aut
legenti puero operam damus: aliquo fortasse va-
letudinis damno: sed nihil est tanti, ut à litera-
rum svavissima consuetudine se jungar. Onuphrius
Panyinius, ille antiquitatis heluo, ipe etatæ juvenis
industriæ, & ingenio, ut probitate, præstans, hic est,
eritq; ut video, in aliquot menses. Imprimi suos
Fastos cum commentariis; & interim adornat al-
lia. Sæpè litigat obscuris de rebus cum Signio
nostro. Sed utriusq; bonitas, mutuus amor excel-
lens, ad cognoscendam veritatem judicium facit,
ut inter eos facile conveniat. Signium de facie
non nosti: ejus tamen scripta, non dubito, qvin
legeris. Ea doctrinam, & ingenium declarant: hu-
manitatis, & studii erga te tuiq; similes testis ego
sum: qvem debes ipsum. Suo merito, præterea
tuæ præconem eruditioñis, diligere. Vale, Ve-
netiis.

El-

EIDEM ROMAM.

EPISTOLA X.

Gratulatur Ant. Augustino de reditu, eumq; ad Festum cum suis correctionibus divulgandum, & adjus Latii illustrandum hortatur.

UBI te ad urbem rediisse cognovi, vehementer sanè, promeo erga bonas literas perpetuo ac singulari studio, sum latatus. Te enim absente, silere mihi prorsus Romanæ musæ videbantur, Scripturam ad te superioribus diebus; easq; literas ad aulam novi Imperatoris miseram; qvas acceperis, nec nè cupio scire. Appellabam te, qvodjam promiseras, de Festo cum tuis correctionibus divulgando. De qvo nunc ego magis urgeo, qvia nisi fallor, spatii plus habebit. Aggressus ne sis, & quo usq; opus perduxeris, ac de perpolitione qvid spes res si ad me scriferis, gratissimum facies. Simul illud, si qvid qvod adjus Latii pertineat, aut obseruasti scriptum à veteribus, aut ingenio tuo, qvo valles plurimum, consecutus es. Nam Latinos reliquias omnibus sociis antecellere satis constat; qvo autem jure, qvibus honoribus & commodis, adhuc qvaro. Et ut nonnulli ex Livio alii ex jure civili, qvæ rem aperire videantur, in medium afferant, nihil tamen intelligo esse ita firmum, ut in eo possit cogitatio confistere. Qvod tu fortasse præstabis. Vale. Venetiis.

PAULI MANUTII
BENEDICTO RHAMBER-
TO, RUSTICANTI.

EPIST. XI.

Hortatur Rhambertum, ut habeat rationem valetudinis, cui conservande quedam precepta dat, inter quæ il-
tud, ut hilariter & jucundè vivat.

SVadebam, ut exires; qvòd ægrotans, qvantum esset in cœli mutatione, cognovissem: nunc idem angor, te profecto: neqve me congressus, neqve sermo cuiusqvam juvat: solus, ut in litore, oberro. Qui etiam, et si scio qvàm sit prudens, & in omni re, moderatus; tamen, ut est amor sollicitus, offendic-
nes in te omnes timeo, commune omnium est, ut-
ture, veluti qvandam vivendi licentiam naëti, libe-
rius agamus. Amabo te, mi Rhamberte, noli istam conlvetudinem imitari; serva tuam veterem con-
tinentiam. Et qvoniam mihi, ut sàpè tecum locu-
tus sum, adversus non dissimilem destillationem,
præsens auxilium fuit exercitatio: te qvoq; ipsum,
nisi fallor, hoc uno maximè senties, allevari; si mo-
dò hoc tenebis, ut meridianum in solem ne te com-
mittas; multò verò minus in ventum, qvi sit incle-
mentior. Nam sunt auræ qvædam leves, qvarum
spiritus non hominum generi noxius, sed etiam vi-
talis: & ego, has sàpè ultrò secutus, sensi languen-
tes in me vires earum qvasi flabris excitari. Sed, ô
Rhamberte, audi me hoc verissimè monentem. Ni-
hil agis nisi jucunde vivas. Si vis te tibi restituere;
des te ad hilaritatem oportet, & ex animo tuo di-

spellias,

spellas, si qva tristium cogitationum residet nubcula. Hanc esse præstantissimam medicinam, vel potius unam esse medicinam, me quidem, superioribus temporibus eodem morbo laborantem; docuit eventus. Qvare te rogo, ut pro eo, quanti ipse tibi es, quantiq; etiam nos apud te sumus, qvorum salus in tua salute posita est; des operam, ut veterem morbum nova ratione cures, & aliquando istam turbam medicorum malam in crucem jubeas abire; qvi te pharmacis non solum diversis, sed etiam contrariis integrum jam annum lacerant, dum latentem in obscuro veritatem tuo periculo qvarunt. Vale. Venetiis. 1564. mense Sept.

MARIO CORRADO, BRUNDUSIUM.

EPIST. XII.

Gratias agit Mario Corrado de scriptis ad se literis elegantibus, & laudibus in se collatis; doletq; ei virtutem in extremo Italia angulo latere.

Form. agendi gratias. Debeo tibi tot jam nominibus &c.

Form. Deferre alicui amorem. Ibid. Itaq;ve cum te nunquam viderim &c.

Debeo tibi, mi Corrade, tot jam nominibus, prorsus ut non videam; qvi solvendo esse possum. Scripsisti ad me sèpè: tantumne? sunt alia: humanissime, elegantissimè: laudes in me contulisti eas, qvas si agnoscam, ipse me nimium videar,

amare. Tibi tamen habeo gratias de ista tam libe-
rali, tamq; erga me prolixa voluntate; eamq; ve si
gratus, i, e, si vir bonus esse volo, ut certè volo, puto
mihi esse inter summa beneficia collocandam. (A)
Itaq; cum te nunquam viderim, fero tamen in oculis:
& qvamq; habebas, qvi te talem diligent; qvos
necesse est esse qvamplurimos; ego tamen primas in
amore partes appeto, secundis non libenter acqui-
esco. Non soleo blandus esse nec auribus dare, qvod
negari possit veritati. Qvare velim mihi credas af-
firmanti; neminem me tibi Latinâ in oratione an-
teponere, conferre admodum paucos. Hoc ego ita
judico: nec tu meum judicium in dubium revo-
care debes: cum mihi jam in epistolis tuis tantum
in hoc genere tribueris. Unum doleo, tuam istam
latere virtutem in extremo Italix angulo, neq; in
hac luce versari, ubi fructum caperes earum lau-
dum, qvæ tibi debentur, judicio, ac testimonio præ-
stantium virorum: Qvòd si te cohortando possem
adducere: ut de migratione cogitares; aggrederer,
& in hanc rationem totus incumberem: verùm,
neq; mihi de statu rerum tuarum constat; &, si co-
hortatione moveri potes, ipsa te res, neq; qvam
tibi, ut opinor, obscura, vel me tacente debet inci-
tare. Qvod scire vis de meis antiqvitatibus, hæc
sunt. Liber nunc imprimitur de legibus: qvem
cùm erit absolutus, curabo ad te perferendum. E-
didi jam commentarium in orationem pro Sextio,
& proximis diebus in epistolas ad Brutum, & ad
Qvintum fratrem: qvem tibi nunc utrumq; mitto
Majora vellem, & fortasse possem; verùm infirmi-
tas

tas corporis facit, ut labore debiliter; lippitudo autem, ne legere diutius liceat, aut scribere. Magnam etiam mihi temporis partem eripiunt salutationes amicorum, magnam domestica negotia: sexcenta præterea, quæ me à studiis avellunt. Sed feramus: humana sunt, nec præcipue nostra, sed communia cum multis. Tume, velim, ames, & si par pari referre vis, amore non vulgari, Vale. Venetiis.

FABIO STELLÆ,

BRIXIAM.

EPISTOLA XIII.

Respondet Fabio Stellæ, à cuius patre invitatus fuit Brixiam, quò etiam sè venturum dicit, simul ac pér valitudinem timet. NB. Videtur autem lectionem postulare, cùm equo (nisi forte Gradario) vel rheda uti negreat.

Form. Literæ tuae mibi fuerunt gratae: Evidem cum natura sum, tum valetudine &c. (C)

Epistolarum elegantiam commendare. Epistolam misericordiam elegantem, &c. (A)

Deferre alicui amorem. Ferreus sim &c. (B)

Significare nos amico gratificaturos, nisi quid nos impeditiverit. Qvod utinam adire ad vos (D)

Cum tu ad me, Fabi, quem de facie nondum adductus humanitate, (A) epistolam misericordiam elegantem, distinctam notis non amoris minus, quam ingenii: (B) ferreus sim, nisi te, patremq; tuum sic amem, ut amare solemus ea, quæ nobis in vita prima

prima sunt. Sed quid, si me ipsum etiam vestra causa plus amem? quid enim? cum ego me à parente tuo, magni nominis viro, summis virtutibus ornato, diligenter videam, à te vero etiam laudari, excellenter ingenii adolescente optimè ad virtutem animato; non ipse mihi pluris sim? non gaudeam haberi à vobis, qualis esse semper volui, &, ut essem, laboravi. Sed voluntati exitum respondisse nunquam duxi? (C) Evidem, cum natura sum, tum valetudine & morbo substristis; nec ad hilaritatem facilè traducor; tuæ tamen literæ, patrisque tui vix credas, quid animo meo jucunditatis instillarint, quia voluptate, quia lætitia perfuderint, Itaque offici vestri memoria sustentor: eaque sic fruor, ut beneficiis omnibus anteponam. (D) Qvod utinam, adire ad vos, ac studio vestro satisfacere liceret. Nihil esset optatius: & esset iter Pastorio comite jucundius. Verum nescio quo fato contigit, ut, quo primum huc die perveni, cum tota pœnæ familia cœperim ægrotare, uxor quidem gravissime: nec dum valet; ego satis leviter, sic tamen, ut jaceam. Corpori enim imbecillo quævis commoditas vix ferenda. Quamobrem, affectus morbo, à viribus infirmus, quo me non auderem committere, vel placidissime incidenti. Lecticam, inquis, mittemus. Hac evidem veherer commodius: sed, mi Fabi, hoc genere deliciarum mei ordinis homines uti non solent: ad fortunatos pertinet. Itaque differam per aliquot dies, quoad vires colligam, id est, quoad equo, aut etiam rheda liceat uti. Equos quidem hic, quales infirmitas nostri corporis re-

qvirit,

qviret, id est, qvi alterno gressu cura molliter explicit; qvos Gradarios antiquitas appellabat, facile possum invenire: sed insolentiam hujus cœli non nihil metuo: rheda autem, vereor, ne succussu lœdat. Omnia tamen, ut video, moderabitur humanitas vestra. Vale, & patri tuo, præstanti viro, multam salutem meis verbis. Asulæ.

EIDEM BRIXIAM.

EPIST. XIV.

Laudat Stellam adolescentem ab humanitate, pudentia, ingenio, (constantia in juventute) perpetuitate, laudis in adolescente rara, contemptu earum voluptatum, qvibus adolescentes delectantur, studio literarum & imprimis sacrarum: pro qvibus dotibus ut DEO, a quo hec omnia profecta sint, gratias agat, pietatem colat, & hortationem hanc & qvi bonig[is] consulat, monet.

NB Locus Com. de Lubricitate adolescentiæ.

NB. nihil fieri insciente aut volente Deo.

Agnosco tuis in literis & patris tui, summi viri, singularem humanitatem, & Pastorii nostri, hominis integerrimi, nec eloquentia minus, qvam doctrina, præstantis, egregiam disciplinam. Et cum ego te propter illos diligam: (est enim, ut scis, uterque mei, & ego item utriusque amantissimus) tum verò ad meam in illos benevolentiam, qvæ summa est, non nihil tamen tua causa videtur accedere. Patet, atqve elucet in epistola tua pudor ille, ingenio dignus adolescentे, qvi maximè com-

men-

mendat & statem: patet etiam, qvo sit pudor amabilior, plusq; sibi gratia conciliat, ingenium. Qvæ perspexeram equidem in te ac laudaveram, qvo tempore diversatus Brixia sum in ædibus vestris, exceptusq;ve, & cultus à parentibus tuis omni genere offici: sed nihil præstantius, nihil admirabilius, qvam laudis in adolescentे perpetuitas. Primum enim lubrica ipsa &tas est; nec reperitur facile, qvi consistat: deinde tenduntur sèpè bonis, quibus capiantur, insidiæ: & multa sunt ad depravandum parata, improbum consilia, æquivalium exempla, voluptatum illecebra. Hæ sunt illæ Syrites, quibus incerto cursu navigantes absorbentur: hæ illa saxa, qvo salutis cum aperto discrimine impingitur. Nec verò, poetas cum & hæc, & hujus generis alia cecinerunt, simpliciter locutos velim existimes. Utuntur similitudine rerum, qvæ subiectæ sensibus sunt, ut animos erudiant, moribusq; nostris, ac famæ consulant. Itaque sapientem appellarent eum, qvi maris pericula, voragine, & scopulos, & dubiis agitata ventis loca visitasset, atque illa pérendorum hominum avida monstra, virginum facie simulata, prædulciq; cantu blandientia, contempssisset. Qvæ sunt omnes, mihi crede, imagines humanæ vitæ: qva nullum est māre difficultius, & in qva, nisi rationis quasi gubernaculo regamur, qvam facilè fluctuemus, quamq;ve multa, & qvam gravia rei familiaris, existimationis, ac vitæ naufragia contingent, si te propter &statem nondum usus docuit, disce à libris, vel disce à parente tuo spectatæ sapientiæ viro, qvi se ex hac tempesta.

pestate tanquam in portum recepit sacrarum literarum; qvodq; habet à foro, qvod à publicis muneribus otii, totum id in theologia libentissimè consumit. Quem tu imitaris, ut audio, si minus in studio doctrinæ, at in voluntate, in moribus, vitæque instituto. Contemnere te ajunt, qvæ cæteris ad adolescentibus cum voluptate sunt: abhorrere à lusu, venatione, cursu, alea: levia ducere hæc, inania, indecora, turpia: deditum esse literis, vel quibus ad humanitatem informamur, vel quibus ad excellentem disciplinarum cognitionem aditus aperitur: maximè verò solitum ea meditari, & curare diligenter, quibus æternæ vitæ salus comparatur. Divina sunt hæc munera, mi Fabi, non à nobis profecta, aut elaborata, nec omnibus imperita. Tibi contigit, ut ita sentires, & ita velles: habe gratiam Deo, qvi te tantis in tenebris, atq; erroribus præcipuo qvodam lumine illustraverit. Aliis non idem contigit: mirari noli, neq; causam qvære: Abdita sunt, nec humanis comprehensibilia mentibus arcana, cœli. Stet illud modo, nihil usquam fieri, nihil evenire aut insciente, aut nolente Deo: qvæq; ille vult, & qvæ permittit, ea nequaquam revocare ad nostrum judicium debemus, neq; rectè ne fiant, an securi, interpretari. Et omnino velim te, cum de divinis rebus cogitas, minuere opinionem scientiæ, demittere animum, ac mentem, unamq; putare certissimam doctrinam, pietatem in Deum, aut benevolentiam, & studium erga illos, qvi nobis à Deo commendantur. Qvæ non dubito qvin sæpe ita cogites, ut credas; nec te ita puto credere, ut re ipsa

ipsa non præstes: cum te omnes ita vivere confriment, ut à tuis moribus procul ab sit arrogantia. Veruntamen, si tibi laudo id, qvod amas, & qvod amandum existimas, non à te gratiam ineo? non hæc tibi, licet parum necessaria, jucunda tamen commemoratio est? seqvitur illud. Ipse mihi satisfacio. Nam, qvæ laudatio videtur, eadem, si attendis, cohortandi etiam vim habet. Qvo genere, pro mea in te benevolentia, magnopere delector. Atq; etiam in hujusmodi sermones ego soleo libenter ingredi; qvia, si nihil aliud, ipse mihi fructum fero, dum ea tracto, qvibus amore summi boni studioq; incendor. Te autem, cum hæc legis, latari oportet vel tua causa, qvituum intelligas judicium nostra sententia comprobari; vel mea, qvem sentire tecum videas, & iisdem gradibus parare ad scensum ad ea, qvæ qvanta fint, & eo conjicitur, qvod ipsa tantum spes tranquillitatem parit animis nostris, eosq; non è malis modò, sed à maiorum qvoq; metu vindicat. Macte igitur ista voluntate, & isto sensu. Maturè vidisti qvis esset reetus ad gloriam cursus. Seqvere judicium tuum: nec tamen contemnes nos, si qvando hortamur: & ipse nos vicissim, ubi languemus, hortare. Sic erit mutua gratia, sic amabibus etiam magis inter nos, mutuo beneficio provocati. Vale. Venetiis 1558.

JOHANNI BAPTISTÆ PASTORIO, BRIXIAM.

EPIST. XV.

Gratias agit Pastorio de munere missæ, eisq; amorem suum offert, & ut se vicissim deligit, præcatur.

Form. Facere mentionem vet. amoris. Ego verò tetua causa. &c.

EGoverò te, mi Pastori, tua causa dilexi semper. Habet enim, quæ tibi amorem concilient, doctrinam & humanitatem. Munera, quæ mittis, me tibi obstringunt magis, benevolentiam in te meam augere non possunt. Quæ enim à virtute profecta sit, non his tanquam adminiculis nititur, sed consistit ipsa perse, eoq; ve jam processit, ut ad summum pervenisse videatur. Præsta te mihi, obsecro, qualem adhuc cognovi, amantem mei, & in amicitia constantem. Minus erit hoc omnium munerum præstantissimum. Qvod ego, qui sim mei erga te animi ipse mihi conscius, quasi debitum exspecto. Vale. Asulæ.

VINCENTIO STELLÆ,
BRIXIAM.

EPIST. XVI.

*Respondet Stella patri, à quo Brixiam fuit vocata
eisq; se venturum dicit, simul ac lecticam & rhedam ab ipso
nactus fuerit.*

Superioribus diebus, quo magis incitabar cupido
ditate veniendi ad te, visendaq; urbis, ut audio,
pulcherrimꝝ, qui essem literis & tuis, & filii tui, id
est, utrisq; tuis, amantissimè invitatus; eo mere-
vocabat magis pudor meus; neque tam, qvid tua
permitteret humanitas, qvam qvatenus mihi per
modestiam meam progreedi liceret, cogitabam. Ac
ſæpè mecum ſic: An tu ad hominem, qvem nunq; vā
allocutus? qvem ne vidisti qvidem? adde: qvem
virum, qvam nobilem, qvam gravem, qvam diſtri-
ctum magnis rebus? ego autem qvis? infirmus na-
tura ſemper, nunc etiam valetudine impeditus, ex-
qviſita qvadā ratione, & cura tuendus. Conten-
debam eqvidem cum animo meo: nec vici facile;
Sed vici tamen aliquando, & decrevi omnino ad
vos primo qvoq; tempore me conferre. Vereore-
ním, dum valetudinis commodum expeſto, & ida-
go, ut, qvas morbus ademit, vires colligam, in hy-
mem ne incidam, id est, in imbræ, & frigora: qvorum
altero viꝫ corrumpuntur; alterum ſcis eſſe λεπ̄ω
γεων πολεμιώτα. Nam illud, in qvo tibi fortasse,
vel domesticis tuis, incommodare mea molliies,
& paulò fastidiosior in vietu conſuetudo potest, id
non ſpecto. Aut enim exiguum qviddam erit, & fe-
retur facile: aut, ſi magnum, illuſtrabit benigni-
tatem tuam. Statutum igitur de re: nec eſt, cur ſen-
tiam mutem: videndum de ratione itineris: qvam
tu ad meam voluntatem: meumq; conſilium, qvæ
tua eſt humanitas, totam rejicis. Ego autem nihil
puto commodius, nihil aptius ad virium infirmitatē
ſuſtentandam, qvam leſtiula geſtari. Sed habet
ſpe-

species illa, qvod ad Fabium tuum scripseram, qvid-dam nimis honorificum: nec ego is sum, qvi, qvod superat fortunam meam, eo libenter utar. Verum ignoscetur valetudini: qvam satis infirmam, atq; imbecillam, concussus & vexatio facilè frangerent. Rheda qvidem, qva mearum bene perita curatio-num ancilla cum filiola & puerο vehatur, opus est hæc si habebo vel potius cum habebo; (vis enim, me à tua liberalitate omnia expectare) dabo me, statim in viam, & ea qvidem spe, ut aliquem è cœli mutatione fructum capiam, maximum qvidem ex tua humanitate, qvam cantari ab omnibus audio, vale. Aſulæ.

EIDEM BRIXIAM.

Rogat Stellam, ut mature mittat lecticam & rhe-dam: nisi enim id fiat, consilium ad ipsum veniendi neces-sario abjiciendum scribit.

Quod veritus sum, fieri video, ut imbribus ma-descat humus, & pulvis in lutum coacta vias impedit, ac turpi sedet aspectu, frigoris etiam a-cres morsus hoc triduo sentire cœpimus. Qvæ cum sint inter habentibus incommoda; tum vero, majo-ra ut timeantur, hyemis propinquitas facit: ut mihi vel mature, nulla interposita mora, veniendum ad vos, vel totum consilium necessariò abjiciendum intelligam, Febricula omnino tentamur quotidia-na; sed, opinor, decedet, cum primum ex hoc me doméstico meroere eruptum statuam in tuis ædi-bus,

bus, id est, in aliquo, ut spero, jucunditate, atq; laetitia. Injūrias autem cœli, lectica circummuniti, possumus contemnere. Qvamobrem, qvod tuo commodo fiat, dabis negotium tuis, ut Saturni die, aut, qvi seqvitnr proximo; vehicula perducant. Lectario mandetur, atqve etiam aurigæ r̄hedam moderanti, ne qvid approparent, nisi me jubente; & omnino rationem itineris ad meam voluntatem accommodent. Hoc tu, scio, Stella vel me non scribente, mandasses. Nihil enim te præterit, ob eximiam prudentiam: nihil porro non vis amicorum tuorum causa, ob humanitatem prudentiæ parem. Vale. Asulæ.

EPIST. XVIII.

Svadet, ut librum qvam primum edat.

Form. rogandi: Rogo etiam pro eo. (A)

EGO vero, comprimi à te mea causa librum tuum, minimè volo. Qvin, si ad me refers, ut edas qvamprimum, svadeo: (A) rogo etiam pro eo, qvantus est amor in me tuus; qvem non esse, mediocrem, tuæ literæ significant. An ego ita sim bonis artibus infensus, ut industriæ tuæ impedimenta opponam, & excellentis ingenii fructus, cum benè maturi sint; condipotius, ac domesticos intra parietes asservari, qvam in publicum afferri, & communicari cum omnibus velim? Illa de tuis hortis, & nostris fontibus, eleganter à te, nec sine sale prolata sunt. Verum agam tecum perliberæliter, atqve hanc partem libenter dissimulabo, tibi;

biq; totam largiar. In reliqvis etiam habeo rationem amicitiæ nostræ nuper institutæ: majorem tamen fortasse veritatis. Tua scripta, proximè edita, doctrinam habent, & acuratam antiquitatis observationem. Itaq; vigebunt omnibus, & laudabuntur. Qvod si quid est, qvod desiderari possit: primum id leve est; deinde, ut scis, non imminuit, sed auget nævus in formoso corpore pulchritudinem. Vale. Venetiis.

E I D E M. † †.

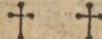
EPIST. XIX.

Amico, operam suam in emendo horologio offerenti, respondet, & mandat, definiat pretium, quo sibi horologium emi cupit.

Form. Accusationi de intermissione literarum responderet: Noli officium &c.

NO L I officium literarum à me reqvirere: nunquam scripsisti, qvin rescripserim, qvod si contra, qvam res est, videtur; alieno vitio fit; à me qvidem prorsus abest culpa. De horologio qvod iterumjam scribis, vincit pudorem meum, humanitas tua. Jam enim statueram oneris tibi nihil imponere, publica explanandi juris cura occupato, qvotidie aliqvad scribenti, unde ad nos utilitas, ad te ipsum gloria permanet; negotium amico dederam: & ille curatorum promiserat; nec tamen biennio fidem solvit. Qvare accipiolibenter, qvod das. Tu mihi, qvod tuo commodo fiat, horologium Augustæ elaboratum: ego tibi, qvan-

tam scripsēris, pecuniam statim curabo; qvale velim, jam antea significavi: factum eleganter, artificio non vulgari. Audieram, qvæ dicuntur egregia, minoris triginta scutatis emi non solere. Hoc quidem esse nimium: nec rei familiaris ratio ferret; cui consulere, qvia copiosa non est video debere. Porro genus hoc ornamentorum ita soleo cupere, ut non insaniam; cupio autem valetudinis, non libidinis causa. Cum enim me satis tristem natura finxerit, accersenda extrinsecus jucunditas est, qvam à me ipso petere non possum; eoq; magis, qvod plurimus in cubiculo sum, affectus jam quadriennio pet totam hyemen oculorum morbo, molesto tamen potius, qvam acerbo. Nolim igitur impensam esse supra decem scutatos, automnino qvindecim, eamq; ita fieri, si horologium probetur oculis eruditis: Itaque vide, cuinegotium mandes. Nam neque omnes intelligunt; & aliis alia probantur. Ego formam & artificium, non materiam, cupio emere. De tuis Instit. egi diligenter; hortatus sum, lucri maximi spe proposita. Ubi ad pretium ventum est: Audire se negarunt. Itaque tibi auctor sum, cum iis transfigas, qvo faciles tam habuisti, & in tuo merito satis, ut audio, liberales. Sturmium saluta meis verbis, eumque communij literarum nomine excita ad scribendum. Utinam, qvantum valet, tantum velit. Optimè consuleretur studiis nostris, optime etiam ipsius gloriæ: qvam si vult esse amplissimam, haber unde conseqvatur. Vale. Venetiis.

*Respondet amico , à quo adolescentes aliquot sibi
fuerant commendati , & illis officia sua prolixè polli-
cetur.*

Wolfgangum Werter, cùm aliquot abhinc annis Patavii adolescens daret operam Bonamico , dilexi multis nominibus plurimum. Nam , ut omittam , qvod & in aspectu species quædam index nobilitatis , & in sermone atque in moribus probitas elucebat ; incensus literarum studio colebat me , atque observabat diligentissimè ; sic ut in magna frequentia amicorum nemo tamen mihi esset illo carior , nemo jucundior. Tueor illum amorem , & , qvoad vivam , tuebor , eiq; absenti memoriam , benevolentiamque , qvam debeo , fratribus præsentibus officia ; qvæ potero , accuratè præstabo , Hoc cum mea sponte facturus essem quantum , optime †. Mihi accessisse voluntatis existimas , qvod eos tu , vir inter maximos summus , & in exercenda virtute semper occupatus , commendandos mihi tuis literis putasti ? nam , si quis est , qui de tuo ingenio , de doctrina , imprimisq; de eloquentia benè & sentiat , & loqvatur : is ego sum ; planeq; meos eò sensus libenter conferam , ut , qui tibi cari sunt , eosdem ego qvoque diligam . Quare si vis , da mihi ornandos , atque amandos , qui ad nos veniunt , amicos tuos . Officiis eos , si potero ; si minus , studio certè , & humanitate complectar . Ac ne dubita futurum , ut , qvo tu sis apud me pondere ,

dere, cum intellexerint, gratias tibi, qvod eos tua commendatione sis prosecutus, diligenter agant, Audio te qvidam pangere in Rhetoricos Aristotelis libros : qvod quæ exspecto; auguror futurum, præclarum scilicet, ac te dignum. Urge igitur; ut & communi utilitati, & tuæ gloriæ consulas. Vale.

E I D E M. †.

EPIST. XXI.

2. Nunciat amico Venetiis pestem sine discrimine in omnes graffari, &

2. Amico de publico statu felici gratulatur.

3. Horatetur amicum, ut ad scribendum se conferat, & illa edat, quæ familiaribus pollicitus sit, præsertim cum otio abundet. Idemquæ se conari ait, sed impediri. 1. Valetudine adversa. 2. Salutationib. amicorum. 3. Curris domesticis.

Form. Ordendi à re ipsa, Nos hic (ordiar à re tristi, qvando lœta non suppetunt) &c.

Nos hic, optime †, ordiar à re tristi; qvando lœta non suppetunt) annum habemus pestilentem; & pulcherrimam civitatem quotidianus deformat adspicetus mortuorum: furere jam cœpit morbus, & insultat in omnes palam, sine discrimine, qui anteare repebat sensim, & latenter, nec ferè quenquam, nisi obscuri loci, infimæque fortis attingebat. Qvare divina imploranda remedia; humana quām jaceant, s̄apē docuit eventus.

Vobis

Vobis recte istic esse audio, perpetuoq; sit opto; tum ab hujusmodi morbo, qvi non modò privatas domos exhaustit, verùm etiam urbes devastat: tum à cunctis discordiis, ac bellis, & intestinis, & externis. Te verò florere omni laude, valere auctoritate, valere gratia, esse unum, ad qvem omnes confluant consiliiq; auxiliiq; causa, nisi plurimum lèter, male sententiam de virtute, unde tibi ista fluxerunt; male etiam de me ipso; qva tuam vitæ rationem probavi qvidem semper, fecutus autem sum, qvatenus licuit: licuit enim certè multò minus qvām volebam. Unum si addis, ut ingenium tuum, qvo nullum vidi præstantius, langvere non finas, & otii tui rationem constare velis, hoc est, ut aggrediaris ad scribendum illa præclara, qvæ te audio tuis familiaribus esse pollicitum; aut si jam habes instituta, perpolias, nobiscumq; & cum posteritate communices: netu f omnium fortunam vincis, & solidam planè possides facilitatem. Equidem, qvod ad me attinet, idem conor pro mea virili parte: & hæreo, qvoad possum, in scribendo: sed mea ratio qvām non sit eadem, qvæ tua cognosce. Valetudine sum ea, qvæ facile in morbos incurrat: imbecilla prorsus, & incommoda: itaq; sàpè in cursu institutorum meorum, cum progreedi maximè vellem consistere sum coactus. Accedunt, qvæ temporis haud exiguum partem auferunt, salutationes multæ multorum: in qvibus videtur esse honor; & est omnino qvædam species: sed valeat ambitio; odi omnia, qvæ detrimentum studiis afferunt. Quid domestica? non enim tantum à me pendentii, qvi meos

meos intra parietes vivunt, uxor, liberi, familia: sed fratres quoq; suas in me uno rationes habent sitas: uterq; meis consiliis, alter etiam meis opibus, qvantulacunq; sunt, nititur, ac sustentatur. Vides rerum mearum imaginem, ut in tabula depictam. Nectamen obrui me sino fluctibus molestiarum; sed enitor s̄ spē, & conseqvōr interdum, ut ex omnibus curis; atq; occupationibus emergam, meq; saltem per aliquot horas in portum recipiam literarum. Qvo si frui diutius liceret, in cœlo essem: qvia non licet, hortorte, cui otii satis est, ingenii verò, scientiæ, judicii multò plus, qvām mihi, ut hæc omnia studiorum ad utilitatem conferas. Qvod si facies: gloriosum tibi erit ex ipsa re, qvem video præstare, posse maxima; cæteris non modò re, verū etiam exemplo fructuosum. Fortasse enim, te præeunte, alii, quoq; modo poterunt, invitati laude subsæquentur. Ego meas antiquitates, etsi, ut ille ait, spilsum opus est, aliquando tamēn, ut spero, pertexam. Vale. Venetiis.

EPIST. XXII.

Queritur de dissensione inter se & amicum, ex quibusdam opinionibus orta: Item, qvod, qvæ improbat, statim fugillet: qvæ probat, prætermisso amici nomine, in suos commentarios referat: Denique rogarat ut sibi quoq; licet ab eo dissentire, salvatamen amicitia.

Form. Gratæ fuerunt mihi literæ.

Form.

Form. Excusare libertatem in scribendo. Agam enim tecum liberè &c. (A)

Gratæ mihi tuæ literæ, gratissimus verò, qvite ad scribendum animus impulit. Atq; ego te antea diligebam; qvod ingressum esse minimè vulgarem in viam literarum, longeq; per eam processisse, intelligerem: sed auxit amorem in te meum hæc, à me nunc minus exspectata, eoq; jucundior, voluntatis erga me tuæ minimè dubia significatio. Soleo enim amaro in hominibus humanitatem, haud paulo plus meherculè, qvam doctrinam. Ac doleo factum esse antea, casu dicam, an voluntate tua? ut oriatur inter nos qvibusdam ex opinionibus dissensio; iis tamen de rebus, qvæ si dilucidè pateant, qvod accidere potest utroq; nostrum disputante, studiosis fortassè nonnihil in eo consuletur. Id qvod est in meis consiliis, & fuit semper antiquissimum. Nam qvod mea qvædam improbas: si rectè sentis, habeo gratiam: errare possum; & corrigivo. Sin, ubi de meo sensu judicas, tua te fallit opinio: ego tamen, qvæ à studio veritatis culpa manat, libenter ad laudem converto. Itaq; qvod ad hanc partem spectat, nemo audiet me querentem: excusabo te potius, atq; etiam, qvoad licet, ornabo. Qvod autem, qvæ meis in scriptis non improbas, ea dissimulas, & in tuos commentarios, meo nomine prætermisso, qvæsi novæ transfers. Miratus sum, & requisivi paulisper in eo modestiam tuam. (A) Agam enim tecum liberè, sicuti natura mea postulat, & inter bonos viros æquum est. Illa de judiciis extraordinariis, qvæ te scri-

scribis edidisse, si dederis operam, ut ad me perferantur, et si ea discrepare significas à sententia mea, gratissima tamen erunt, & gaudeo te tam esse diligenter in meis scriptis pervolutandis, & occasionem mei admonendi, & corrigendi tam libenter, quare. Sic enim intelligam ubi corrigendi finem feceris, nimirum, quæ supererunt, à te omnia probari. Unum peto; sit conditio par: des mihi, ut idem liceat perte, quod licere tibi per me volo. Si quid ego de tuis itidem non probavero, noli gravius commoveri. Judicemus pariter, ego de te, tu de me utram in partem libet: amemus tamen inter nos, ut boni viri solent; & si quid fortasse de iudicio, nihil tamen de benevolentia, detrahatur. Libros quos petis, habeo nullos. Cicerone excepto. Nec ejus generis, nunc quidem, tibi quidquam polliceor. Quæ verò ipse composuerim, paucis mensibus habebis, si valebo, commentarium in epistolas ad Quintum fratrem, & librum de legibus Romanis: qui est antiquitatum mearum sextus. De Sextiana oratione, si scriptam contuleris cum impressa, quæc loca varia sunt, miseris; amabo te: idque ut facias, rogo. Vale. Venetiis.

HIERONYMO FURNARI NO, RAVENNAM.

EPIST. XXIII.

Respondeat Furnarino, à quo Epistolæ sua laudata fuerant, & eas nihil splendoris habere ostendit, si cum ar-

tiqvitate conferantur : aliquid verò habere , sic cum insci-
tia hominum hujus seculi conferantur.

Form. Gratificandi amico : Vides me tibi satisfa-
cere. (A)

Form. Præcisionis : Sed qvid ago ? dum tecum
svavissimè &c. (B)

Form. Offerendi munus literarum. Mitto ad te,
munusculum. (C)

(A) **V**Ides me tibi satisfacere , & , qvod olim pe-
tieras , id nunc , tuæ memorem voluntatis ,
re præstare ? non enim , ut solebam , plebejo ser-
mone tecum ago : sed eo , qvem in qvadam episto-
la patricium appellasti , qvi qvam tibi fit in deliciis ,
quantumq; in eo studii posueris , & industria , facile
ex ea ipsa epistola potui conjicere . Verùm , qvod
ad me attinet , non ego meas literas ejus esse gene-
ris intelligo , ut ab homine patricio scriptæ videan-
tur esse . Quid enim habent , ut ita dicam , notabilita-
tis , qvid splendoris aut in sententiis , aut in verbis ?
conor equidem ; ex hujus me cupiditas laudis mul-
tosjam annos incitat : sed moratur rei difficultas ,
occupatio domestica , valetudinis infirmitas : scri-
bo tamen assiduè , quantum licet , & quoq; modo
licet . Animos videlicet mihi facit , qvod internos
dictum fit , multorum inscitia : cum qvibus inter-
dum me confero non sine voluptate ; sicuti contra ,
cum in antiquitatem ipsam intueor , contemno me ,
planeq; ipse mihi displiceo . Vera enim illa fuit
suisq; absoluta numeris eloquentia : nostra infan-
tia est , mi Furnari ne nos balbi , nos elingves pñne
su-

sumus in Latina lingva. (B) Sed quid ago? dum tecum svavissimè loqvor, nulla certare proposita, paginam, verbis undiq; sua sponde confluentibus, implevi. Erit igitur, qvod initio scribere statueram, idem clausula mearum literarum. (C) Mitto ad te munuscum tenue, amoris tamen significacionem in te mei, commentarios, à me nuper editos, in epistolas ad Brutum, & Quintum fratrem: qvos cupio, diligenter legas, id si aseqvor à te; & à tui similibus; honestabor, & gratia meis laboribus optima referetur. Vale. Venetiis.

LÆVINOTORRENTIO. LEODIUM.

EPIST. XXIV.

Monet Torrentium, ut aliquid in lucem edat quo non men suum ab oblivione vindicet, utq; se apud Episcopum Leodiensem in gratiam ponat.

Form. Excusationem de intermissione literarum accipere. Mirabar, &c. cur deberi &c. Hanc mirationem sustulit. (A)

Mirabar, cum in tuis verbis tanta sit humanitas, qvæ tuo meherculè etiam elucet in vultu, cur deberi mihi tam diu paterèrē tuas literas; qvas, ubi Leodium pervenisses, missurum statim pollicitus eras. (A) Hanc admirationem, in qva molestia quiddam inerat, sustulit prorsus epistola tua, scripta sanè elegantissimè; in qva causam tui silentii confers in peregrinationem, & negotia. Qvod si jam

jam in otio consedisti; exerce ingenium tuum præclaris in studiis, non ut amicus tuus, qvini nihil unquam parit, cum tamen parturiat semper, sed ut edas aliquid, qvo tuum nomen, æterna cum laude conjunctum, ab hominum oblivione, omniq; prorsus interitu vindices. Leodiensem Episcopum, de qvo multi multa narrant, omnia præclara, summo que digna principe, si qvid habebo artis, ut facultatis, ornabo laudibus: si, qvod suscipiam, præstare non licebit: amabit ille tamen ut opinor, voluntatem, tu me interim de meliore, ut ille inquit, notâ commendabis; ejusque in me benevolentiam, si qva est, ea, qva apud illum vales, gratia fovebis. Vale, nosq; sàpè literis, si otium est, saluta. Venetiis.

SEBASTIANI LEONI COR- DUBENSI. ROMAM.

EPIST. XXV.

Respondet hortationi Leonis, à quo monitus fuerat, ut in studiis literarum modum servet: & ostendit in aliis qvidem rebus, ut acquisitione opum, & honoris studio modum esse servandum, non in indagatione doctrinæ: quæ sine labore percipi inquit, quæ voluptatem summam assert, cuius contemptores bestiis similes sunt. Ac proinde se illius & aliorum monitioni non posse locum dare dicit: simulq; eos hortatur, ut ipsi quoq; doctrinæ studia diligenter colant,

Formul. Hortandi. Sinite meam vocem &c. (A)
So.

SOLES IN nostris sermonibus, humanissime Leo,
qvod mihi maximum est argumentum amoris
tui monere me, atq; etiam rogare, ut pro tenuitate
valetudinis meæ literis utar moderatius & in stu-
dio virtutis, qvod difficillimum est, temperantiam
adhibeam: amabiliter tu qvidem, & officiosè ad-
modum: sed, hoc mihi persuadere si vis, prius illud
persuadeas oportet, non magnopere esse de gloria
laborandum: inanes esse nostras cogitationes: stu-
ta consilia, qvæ ad eam dirigantur. Ad qvam
causas non tu qvidem unqvam tantam afferes elo-
quentiam, ut in re tam præstanti mihi qvidem
probes modum esse servandum. Qvanqvam, qvod
ad rem attinet, tu qvoq; mecum sentis, vel potius
ego tecum; in literis affiras esse vivendum, & o-
ptandam in primis scientiæ cognitionem; sed cum
eo tamen, ut salutis ratio habeatur. Obscro te, mi
Leo qvid tu existimas de iis, qvi divitias immoder-
atè appetunt? nunc errare videntur? certè. At
ipsi aliter putant; itaq; perseqvuntur institutum.
Quid de iis, qvhonores sitiunt? non dubito, qvin
hos qvoq; sentias peccare. Et peccant sanè: ti-
mida est enim ambitio, ideoq; misera: neq; ta-
men pauci sunt, qvos inficit hæc labes. Ego &
cum his intelligo me errare, & præterea cum mul-
tis: sed diversa ratio est. Illi eas res plus aq;vo
appetunt, qvas consecuti meliores nunqvam, de-
teriores etiam plerumq; efficiuntur: ego in ea-
rum artium indagatione sum nimius (sic enim ipse
existimas) qvarum cognitio evellit ex animis vi-
tia, inserit virtutes; itaq; vides errorum aliorum
cum

cum turpitudine esse coniunctum, meum non modò non turpem, verum etiam laudabilem. At morbis sèpè tentamur. Primum, hoc quidem non est præter naturam; ars enim præstare non potest, ut rectè semper valeamus: Nam, si posset, u, qviscientiam medicinæ tenent, ipsi nunquam ægrotarent. Deinde, est præclarum in maximis laborare: & quacunque re virtutem emas, parvo emas. Non posse autem nos ad ea, quæ summa sunt, sine sudore pervenire, indicat illud, quod poëta ne Herculi quidem, Jove nato, nisi maximis exantlatis laboribus, cœlum dederunt. Te ipsum rogo, quime mones; quem ego studia doctrinæ video nunquam intermittere: ullamne voluptatem ea cum voluptate putas esse comparandam, quæ legentes, aut scribentes afficimur? potest esse tanta favitas, quæ non major ea sit, quæ perfundit animos nostros, earum rerum intelligentia fruentes, quæ sunt ad benè beatèq; vivendum necessaria? Quod si quis doctrinam contemnit: haud scio, quid iste curet. Negligit animum; quo nihil potest esse præstantius: se ipse ignorat; quo nihil turpis: corpori servit, ignavia deditus; quod est illi commune cum belluis, quibus id præcipuum, ut alantur ventriq; indulgeant, à natura tributum. Itaq; seqvar meum institutum, neq; te, mi Leo, neque alios audiam, studiosissimè monentes; quorum eqvidem amo voluntatem, judicium tamen cogor paullulum requirere, &, ut ipse quoque erga vos amici partes, vestro exemplo, suscipiam, (A) finite meam vocem in aures vestras influere, quæ vobis

vobis artium studia optimarum assiduè cantat; qvæ
vestra vobis bona commemorat, eaq; ut agnoscatis,
& quantum licet, exerceatis, hortatur. Cui si pa-
rebitis, fructum capietis eum, qvem ipsi mihi, cum
meam reprehenditis in colenda virtute constanti-
am, studetis eripere. Vale. Ex ædibus nostris.

MARCO ANTONIO LOM- BARDINO, PATAVIIUM.

EPIST. XXVI.

*Gratiarum actio de munere sibi missso, cum petitione,
ut se amare perget.*

Benignitatis laus. (A)

*Form. Rogaudi constantiam amoris: Conserva mihi,
si vis me esse felicem, tuum amorem &c. (B)*

(A) **S**CIS, optime Lombardine, benignitatem,
à Philosophis, magis etiam à Christianis
hominibus laudari. Rectè id qvidem: nihil enim
est, qvod hominem æqvè cum Deo conjungat; sed
illa cautio reqviritur, ut adsit cum voluntate pru-
dentia. Thesauros plerumqve videas in aliquem
conferri ab iis, qui dominantur. Qvære causam:
laudabilem nullam reperies. Qvis igitur benefici-
um illud prædicabit, in quo neqve meritum acci-
pientis, neqve judicium dantis agnoscitur? Equi-
dem pro magnis opibus existimo hesternam illam,
animi tui significationem. Qvod enim ad me mu-
nus misisti, tum est ipsum per se gratum, qvia per-
tinet ad ea commoda, sine qvibus, imbecilli vale-
tudine

PRO

Q Vod in pri-
civitate pr
gant, & qvæ

tudine qvi sunt, ægrè sustentantur; tum verò multò gratius, qvia iudicii tui laude commendatur. Nisi enim tibi meæ vitæ ratio, nisi ea, in qvibus af fiduè versor, studia probarentur; me tu certè, qvi probitatem colis, qvi doctrinâ ingenioq; excellis, beneficio non afficeres. Qvando igitur ex ista tua in me liberali voluntate, qvid de meis moribus, qvid de literis sentias, facile possum conjicere, contemno Principum divitias; beatus esse possum in tua benevolentia; unde honor, & decus, unde præclara virtutis argumenta, unde etiam commoda manabunt. (B) Qvare conserva mihi, si vis me felicem esse, tuum amorem: qvem certè intelligas mihi deberi, si tibi, mea qvæ sint erga te studia, licet intueri. Illa verò, qvæ à tua benignitate proficiscuntur, per svade tibi, hoc potissimum nomine, qvia sunt amoris argumenta, mihi esse carissima: neq; ego te unq; ex beneficio, sed beneficium semper ex te ipso pendam. Librum de Magistratis, qvem petieras, habeo eqvidem absolutum, nondum tamen edendum. Itaq; comprimetur, usque dum accuratè perpoliam. Proœmium degustabis: qvod ad te cum hac nocturna epistola staiti mittere. Vale. Ex ædibus nostris, ante lucem,

PROOEMIUM LIBRI DE MAGISTRATIBUS

Romanis.

Qvod in privata domo paterfamilias, idem in civitate præstat lex. Ille præcipit filiis, qvid agant, & qvaratione agant: hæc jura civibus man-

dat, & ad pietatem, ad rectum spe præmiorum invitat; à delicto, proposita pœna, deterret. Quemadmodum autem rei privatæ non hoc uno consulitur, si sit qui imperet: verum illud præterea requiritur; ut imperanti domestici omnes pareant: sic in civitate, nisi legem aliquis tueatur, & ut ei cives, quasi parenti optimo filii, audientes sint, potestate imperioq; perficiat; non est in ipsa lege præsidii satis, optimeq; ac laudabiliter vivendi præscripta norma negligitur. Qvō sit, ut tam legi necessarius videatur esse magistratus, quam lex ipsa civitati. Ac mihi, hoc de genere consideranti, longè videtur optabilius esse, ut iniquæ legi præfit optimus magistratus, quam ut improbus æqvissimæ. Nam, si summam potestatem cum optima mente conjungas: vir bonus in jure dicendo, præter æqvabilitatem, & justitiam, nihil spectabit; si qvid erit in lege vitiosum, pro sua sapientia corriget; si qvid ambiguum, in eam partem interpretabitur, quam ad pietatem, ad communem civium utilitatem, ad Reipubl. salutem propensior esse videatur: sin autem, qui non optimè sunt à mente constituti, iis potestatem addas, & voluntatem viribus confirmes, legis vocem magistratus non exaudiet; qvid maiores voluerint, sanxerint, servarint, non attendet; ad suum arbitrium, suamque libidinem omnia revocabit. Qvod cum faciet; Reipubl. quæ tota à jure, & æqvitate pendet, non solum facto, sed multò etiam magis exemplo nocebit. Nam, quia præeuntem sequi non difficile est: propterea, qui imitentur, quam qui inveniant, plures non mo-

dò

dò in rep. administranda , verùm etiam in omni arte reperias. Malè C. Cæsar , qvi libertate , vi & armis oppressa , ea , qvæ omnium erant , possedit unus : sed longè improbior , ac neq; L. Sylla , ; qvi ut auderet sperare Cæsara , qvæ consecutus est , exemplo suo perfecit . Qvod si , qvi legibus præfuerunt , tales fuissent , qvale eos qvi leges ipsas considerant , fuisse legimus ; stetisset in suo gradu Resp. qvæque artes in civitate libertatem auxerant , exdem facilè conservassent . Verùm in hominibus , non in legibus vitium fuit . Primi omnium duo fratres è Sempronia familia , Tiberius & Caius Gracchi , malo publico eloquentes & ingeniosi , serere inter cives discordias cœperunt , infimæq; plebis animos novorum commodorum in spem turbulenta concionibus excitare . Qvi etsi decreto Senatus justa vi oppressi , debitas eorum audaciæ penas exsolverunt : tamen exitiosæ consuetudinis initium attulit ille dies , qvi civili fangvine gladios primus infecit . Qvod enim non modò justum , sed nec usitatum antea fuerat , id postea ne novum videretur , effectum est . Itaque , cum aliquot post annis P. Sulpicius primū ut visus est , non pessimè animatus ; deinde , sive ambitione inductus , sive iracundia concitatus , ab optima causa deservisset ; eademq; ferè , qvæ duo Gracchi , in tribunatu plebis , aut certè non dissimilia moliretur : facilè ad vim & ad cædes prolapsa res est : neq; prius arma qvieverunt ; qvam civium magna parte trucidata , aut ejecta , unius libido antiquis legibus par , atque etiam superior esse cœpit . Qvod neq;

tunt, neque postea contigisset, si, quām sapientes
in scribendis legibus majores fuerant, tām in cre-
andis magistratibus cauti posteri fuissent. Nam,
et si non rectē geritur publica res, nisi præstantibus
viris, acriq; ac magno animo præditis committat-
tur; tamen periculosa in primis hæc est, & lubrica
fanè deliberatio: propterea qvōd non langventi-
bus in animis, sed in erectis mentibus, ac maximis
ingeniis dominandi cupiditas exoritur. Hono-
rum spe, fateor, ad labores, ad industriam, ad sub-
eunda etiam pericula homines excitantur: sed in
libera civitate est, quatenus cuique credatur; & in
danda potestate si modus retinetur, modus item
in gerenda servabitur. Legitimis enim potestari-
bus, & moderatis imperitis alitur libertas: neque
facilē qvisquam vult, qvod se posse desperat: &
qui tantum potest, quantum si conseqvatur, ceteri
nihil possent, hic si malus est, potestate fit deterior;
si in ita moribus exploratis, ut antea nihil neque fe-
cerit indignum bono viro, neque voluerit, inter-
dum tamen, ut humana mutantur, à rectis cogita-
tionibus ad iniqvas libidines traducitur; & peccat
eo ipso, qvia peccare permittitur, ut possit. Qvo-
circa patriam meam singulati sapientia institutam,
ac divino qvodam consilio temperatam licet exi-
stimate: in qvā nequē magistratus iidem continu-
antur, qvod est servandæ ac diutissimè retinen-
dæ reipubl. vinculum firmissimum: neque cui-
quam tantum uni committitur, ut extraordinario
jure elatus libertati, communiq; otio moliri peri-
culum possit. Qvā moderatione factum est, ut post

annos

annos M. CXXIV. (tot enim ab Urbe condita numerantur) non modò respubl. sit, verùm etiam ita sit, ut omnibus rebus publicis, qvæ nunc sunt, magnitudine opum; iis autem, qvæ fuerunt, imperii diuturnitate antecellat. Qvæ qvibus institutis ac magistratibus usa, ab humili, tenuiq; principio ad tantam dignitatem, atq; amplitudinem pervenerit, neq; est hic narrandi locus, & hoc argumentum viri sapientissimi ita non modò copiosè, verùm etiam peritè ornateq; traçtarunt, ut, si qvid velis adjungere, idem fit, ac si in Apellis aliquæ perfectissima imagine, puta in Venere illa Coa, e labores. Nobis Romana civitas proposita est, qvæ qvàm multas habuerit partes ad imitandum præclaras, ex eo patet, qvòd ita bello ac pace viguit, ut illius vim & potentiam omnes reges populiq; extimescerent, æquitatem & abstinentiam subjeçtæ urbes nationesq; diligerent. Formam senatus, qvòd in ea publicum consilium fuit, ordinem comitiorum, jura legum tribus libris exposuimus. Nunc de magistratibus eorumq; potestate disputabimus; tum, qvia locus ipse admonet, (hoc enim legibus adjunctum, & tanquam adnexum videtur) tum etiam, qvia Ciceronem, cui video in iis libris qvos de Legibus conscripsit, hunc ipsum ordinem placuisse, libenter imitamus.

CÆSARI FERRANTIO, PATAVIUM.

EPIST. XXVII.

Respondet Conciliatoria Epistola, & i. causas affari, cur ipsum diligat, videlicet 1. propter mores, 2. propter studium suum erga Episcopum Sveßanum, affinem ejus. 3. propter progressus in Philosophia studio; cum quo 4. ut literas sacras conjungat, ipsum horatatur.

Form. Amorem amici ex literis ad nos scriptis affinare. Ego verò istum erga me animum. (A)

Form. Studia sua alicui deferre. Qvod si quid acciderit, in quo &c. (B)

(A) **E**G O verò istum erga me animum, istam, qvæ significatur in epistola tua, benevolentiam amplector libentissimè, & amo prorsus amore singulari. Nam, ut omittam, qvod ita postulat humanitas: tui te præterea mores, tua modestia, & major jam ætate virtus egregiè commendat. Qvæ cum ipsa me movent; tum verò in affinem, tuum, Episcopum Sveßanum, studium ejusmodi meum est, multis abhinc annis ex incredibili ejus humanitate, doctrinaq; susceptum, ut eos etiam, qvi modo aliqua illum necessitudine attingunt, qvosq; ille caros habet, complectatur. Qvo tuin numero ut essem affinitate primùm, id est, naturæ qvodam qvæsi munere, tibi configerat; postea verò cum natura voluntatem, & cum voluntate studia conjunxisti, excolendi artibus iis, unde fluxit honor ac dignitas affinis tui, & unde eadem ad te manabunt; si te illi, imò verò si te ipse tibi qvam simillimum præbueris. Qvis enim tantos processus tam adolescens in Philosophia fecit, qvantos illa tua

tua in aula perillustris Cardinalis Estensis celeberrima disputatio, multis præsentibus, ostendit? Qva tamen de laude ita sentire volo, ut maximam esse putas, si cum ætate tua conferatur; si res ipsa spectetur, longè statuas majorem esse posse; quodque viæ confeceris, id qvidem esse multum, nec tamen tantum quantum adhuc spatii supersit. Sed mihi crede, omnis in eo tuorum studiorum sita perfeccio est, si, qvemadmodum nunc id cogitas, & id, opinor, agis unum, ut intelligas, humanæ res quantum alii alia' præstent, ita, quantum infra diuinæ humanæ prorsus cunctæ sint, aliquando simul cogitabis. Næ tu, Cæsar, si te ad hanc, qvam ignorari à plerisq; video, præclaram disciplinam contuleris, magistros habebis haud paullò meliores, qvam qvibus nunc uteris, aut etiam per omnem vitam uti potes. Exstat sanctissimorum virorum multis libris expressa doctrina, qva instruimur, & erudimur ad æternæ vitæ salutem. Habes præterea domesticum exemplum affinis tui summi viri: cuius in vitam si inspexeris, excitaberis ad omnem laudem, coles autem præcipue veritatem, qvam ille tuetur acerrimè, habuitq; semper antiquissimam. Neque verò impedio, qvò minus, ut cœpisti, Marco Antonio Genuæ, & si cui præterea velis, operam des: eloquentiam quoque si adjunxeris, ut res graves & obscuras ornatè ac splendidè tractare possis, minimè improbablo: sed illa præstantiora sunt, qvò te hortor, ut aliquam omnino transferas industriæ tuæ partem. De libris ad te missis, habeo gratiam humanissimo, & in primis eru-

eruditio juveni, Sebastiano Leoni, utriusque nostrum & qvè familiari: qvi mihi hanc instituenda tecum amicitia occasionem obtulit: qvam avidè arripui. Jam enim incenderat me studio tui, cum de ingenio, de studiis, denique de tua ad optimas res propensa voluntate multa prædicasset. (B) Qvod si quid acciderit, in quo tibi opera mea usui possit esse, id si ipse intelligere potuero, mea sponte suscipiam; sin secus, à te admonitus efficiam, ut esse tuam apud me plurimi voluntatem intelligas. Vale. Venetiis.

VIDO LOLGIO, PLACENTIAM.

EPIST. XXVIII.

Nunciat Lolgio, se valetudinis curandæ gratia constituisse ad aquas Licenses accedere, sed non prius, qvam id tuto & salubriter fieri queat; atqve proinde rogat ipsum, ut ad se Pisas veniat.

PAulò antè dederam ad te literas; qvas, conjecturâ dierum, putabam tibi jam esse redditas: hæ nunc alteræ conseqventur. Scripsi, te absente me cessare in literis, & omnino tuam operam, tuamq; illam in meis rebus officiosissimam sedulitatem vehementer requirere; sed meum consilium esse, te isthinc ne prius commoveres, qvam ego alicubi confessidsem. Id ego volebam scilicet invitus, qvi te socium & administrum meorum studiorum summè desidero: sed volebam tamen tui commodi causa: primùm, qvòd hanc eqvitandi jactatio-

tionem, qvæ me qvidem delestat, tibi otii cupido
suspicabar non placere: deinde, qvòd, si accidisset,
ut istas regiones peteremus, qvòd post balnea fa-
cturi videbamur; intelligebam fore, ut adire com-
modius ad me posses intervallo minore. Nunc au-
di, cur sententiam mutaverim. Cardinali nostro,
cui nimitum sèpè calculus molestus est, multis jam
remediis frustra tentatis, accedere nunc ad aquas
Lucenses valetudinis causa deliberatum est; nosq;
ut scis, idem cogitamus: iis aquis qvi uti volunt,
id maximè spectant, ut sicco tempore utantur.
Hæc est qvasi methodus qvædam, qvam servanti-
bus salubres dicuntur esse: permistæ cum imbribus
putrescunt, gravi periculo bibentium. Nos porrò,
ô Lolgi, qvi didicimus à Philosophis, bonam vale-
tudinem expetere, sapientis esse; valdè in hac qvæ-
dem parte sapimus, & ut optimè valeamus, accu-
ratè, qvæcunq; vires tuentur, aut augent, perse-
quimur; qvæ posse videntur infirmare, ac minuere,
declinamus. Itaque ad balneorum medicinam,
prius non accedemus, qvam id & tutò, & salutari-
ter fieri posse intelligamus. Nunc qvidem alienum
tempus est. Vides, qvæ pluviae, qvam penè hy-
males dies. Hæc dum ita se habent, nos opportu-
nitatem exspectantes, in his oppidis & villulis ju-
cunde satis oberrabimus. Qvod qvoniam qvam
diuturnum sit futurum, divinare difficile est; & e-
go, dum te careo, multis commoditatibus unà ca-
reo, tuque ut ternis jam literis significare videris,
non abes à me sine molestia: mē causā rogo, tuā
hortor, ut qvanquam nondum consedimus, matu-
rè

rè tamen, nisi quid gravius impedit, revertaris. Et, ut scias, quo me loco convenire possis: Pisis ad Idus Junias & ultra, ut opinor, aliquantò, sed ad Idus Junias certè commorabimur. Vale. Pisis.

HANNIBALI CARO, RAVENNAM.

EPIST. XXIX.

Commendat Caro amicum, rogans, ut ipsum iuvet in consequendo debito, ad quod exigendum est profectus.

FOROLIVIENSIBUS male sit, qui te longius à me abs-trahunt. Sed istorum motus præfecti prudentia sedabit, tuque, ut scribis, Ravennam brevi re-curses. Ibi velim, ne quid cauſa sit, quo minus ad me quam primum. Ego volebam ad te, sed impediunt multa, maximè Ciceronis editio; cuius tempus adventat, vel potius jam adeſt. Itaque occu-pationum onere valde premor; sed mihi nulla res esse potest tanti, ut ab hoc scribendi officio di-vellar. Nunc est, quod à te velim. Qui tibi has li-teras attulit, est & mihi, & fratribus meis valde fa-miliaris. Ejus opera multis in rebus usi sumus egre-gie fideli. Cum Ravennam venturus esset, quid-dam ut exigeret, quod ibi habet in nominibus, pe-titur à me, ut se tibi commendarem. Dixi, cum cauſam optimam haberet, commendatione eum non egere; tamen me esse facturum. Si quid me-amas, Care, vel potius, quantum me amas, tan-tum hunc hominem adjuva. His temporibus,

cum

cum fides ubique sit angustior; vereor, qui debent, ne non facilè dissolvant. Si res in judicium venerit, noli pati, virum bonum, arnicum meum, exhausti longi temporis impensa: beneficium non conferes in ingratum. Memorem enim cognovi. Sed tu eum ne spectes: me vide, qui à te peto. Mihi enim gratius facere nihil potes. Nam, et si, quod ad nos attinet, ipsi quidem inter nos magis, quam amamus, amare non possumus: tamen valde labore, in quo me ambitio quædam movet, ut homines nostram conjunctionem, tuamque in me benevolentiam perspiciant: quarum alteram vitæ & qualem fore, alteram ejusmodijam esse confido, ut nihil addi posse videatur. Vale. Venetiis.

EIDEM, RAVENNAM.

Hortatur Carum, ut, cum jam sui juris sit, & herunc habeat, qualem velit, operam Musis det; eumque roget, ut quampri num ad se veniat.

Virum te duco, qui compedes illos frangere, & aliquando te in libertatem vindicare potueris. Id quod ego, qui nervos ingenii tui benè cognitus haberem, prorsus ita fore sperabam. Ut autem etiam cum Gvidiccione, id est, cum homine doctissimo & ad tuam naturam aptissimo, tibi vivere licet; hoc verò ne optare quidem unquam sum ahus. Quod quando accidit; benevolentia in te mea est, gratulari, quod evenerit; prudentia autem tua, non committere, ut frustra evenisse videatur.

Herum habes Care: herum autem dico? cuius ea
svavitas est, is in te amor, ut potius æqualis, potius
germani fratris loco tibi sit: sed, qvoqvo nomine
appelletur, eum certè habes, qvalem vis. Qvare,
qvod mihi, aliorum arbitratu cùm vivebas, pro-
mittere solitus eras, id ego nunc, qvando tui juris
es, non à te petam, sed exigam, ut operas Musis,
jam diu à te non sanè tuâ culpâ, tamen prætermis-
fas, eô, qvocum es, permittente, atqve etiam co-
hortante, reddas. Sed ita procul dubio te esse fa-
cturum, vel potius jam facere existimo. Itaqve hoc
ne monendus qvidem es; illud autem etiam ro-
gandus, ut ad nos qvamprimum venias; ut possim
urbanitatis tuæ sales ex intervallo regustare. Pedi-
bus, puto fore commodius: nam mari præ frigore
obtorpueris. O dulcem congressum! in qvem e-
go, vix credas, qvà multa reservem; qvæ literis
commissa, eandem svavitatem non habent. Vale.

EIDEM, RAVENNAM.

EPIST. XXXI.

*Hortatur eundem Carum, ut se ab ipsis occupati-
nibus, qvibus distinetur, vindicatum in literas totum
abdat.*

*Formul. Hortandi: Mi Care, induc animum,
&c. (A)*

FESTIVUM Molsæ nostri poëma libenter legi, ex-
planationem verò tuam libentissimè: & sum-
admiratus acumen ingenii tui summo judicio con-
junctum: qvorum alterutrum non ita multis con-

tingit, utrumqye verò paucissimis. Qyòd scire vis,
qvid alii sentiant? idem qvod ego, nihil esse in illo
genere profectius. Qvò magis te hortor, ut hanc
facultatem ad graviora studia transferas, & ali-
qvando te, ab istis occupationibus vindicatum in
literas totum abdas. Qvod si maturè feceris, cer-
no jam animo, qvantæ tibi hoc consilium laudi,
qvantæ nobis, qvi te amamus, lætitia sit futurum.
Memini, qvid tu mihi te facturum esse dixeris: ne-
qve te arbitror oblitum, qvid ego tibi in eam sen-
tentiam responderim. (A) Mi Care, induc ani-
mum, nulos præstantiores esse fructus, qvam qvi
è virtute colliguntur, &, cùm hoc feceris, qvod &
facis, & fecisti semper, tum illud tecum existima-
to, ac pro certo habeto, incredibilem esse exspecta-
tionem, qvam de te apùd homines concitasti:
qvam si sustinere, ac tueri vis, contendere, dum inte-
grum est, omni studio, ut ex hoc vitæ genere, in
qvod olim te non tuum judicium, sed vis qvædam
temporum, tanqvm in aliquod pistrinum detru-
sit, qvamprimum te eripias. Qvod qvia tibi deli-
beratum esse mihi sàpè ostendisti, non ero longior
in te cohortando: tantum hæc attigi amore im-
pulsus; ut intelligeres, in summis meis occupatio-
nibus me tamen de tua laude cogitare. De Ardin-
ghello nescio qvid atrocius est allatum: qvod ego
sanè, qvam pro eo ac debui, molestè tuli. Homi-
nem enim eruditum, & cum tibi amicissimum,
tum à nobis, ut visus est, non alienum cognivi.
Velim, ut id ad me planius, qvid fuerit, & unde fue-
rit, perscribas. Vale.

EIDEM, RAVENNAM.

EPIST. XXXII.

*Respondet ad varia. Laudat ejus Epistolam. Rogat, ut
artificem typorum fundendorum in proposito confirmet, ut
mandata exhaustiat. &c.*

*Formul. Causas scriptioris allegare. Literis tuis &c.
usq; ad respondeo. (A)*

*Form. Literarum elegantiam commendare: Ut tuas
elicerem, qvarum sermo &c. (B)*

(A) **L**iteris tuis, qvas tu Idibus Qvinct. dederas,
Lego Nonis accepi, rescripsoram, qvo mo-
do mihi tunc occupatissimo licuit: postea, cum eas
per otium in manus sumpsissem, accuratiusq; per-
legerem; sensi me qvasdam partes, qvibus nunc
ex intervallo respondeo, imprudentem omisisse.
Qvod etiam si ita non fuisset; ego tamen aliquam
scribendi sententiam aliundè arripuisse: non so-
lùm, ut qvasi tecum loquerer; qvo nihil facio li-
bentius; (B) sed etiam, ut tuas elicerem, qvarum
sermo & purus in primis est, atq; ornatus, & huma-
nitatis, ac benevolentiae notis maximè insignis. Vel
qvas mense proximo dedisti, qvam amabiles,
qvanticonsili, qvam multi officii? qvod munus,
qvæ partes in iis à te sunt hominis amantissimi,
prudentissimi, diligentissimi prætermissa? qvam
accuratè, qvam distinetè, qvam peritè tuam de-
meis typis sententiam explicasti? qvibus qvidem
typis, spero fore, ut emendatissimis utar, qvando

ad

ad te & ad Thomā nostrum missi sunt: qvorū
alterum in labore patientissimum, alterum in iudici-
cio elegantissimum cognovi. Qvod autem ita scri-
bis, homines hoc animo esse, ut nihil à me nisi per-
fēctum, absolutumq; exspectent: facis tu qvidem
officiose, & per amanter, qvi ad me excitandum a-
liorum qvoq; vñes, & judicia colligas: sed
hoc ipsum genus, qvod perpoliri à me vis, ut per-
ficiatur, in te est. Qvare, qvoniam ita casus tulit,
ut unus ferè hoc tempore tantum mē causā pos-
ses, qvntum ego tuā lemper volui: et si mei com-
modi, atq; etiam honoris ratio postulare videtur, ut
in te rogando pluribus verbis utar; tamen id non
faciam, ne majorem desiderii mei, qvām humanita-
tis tuæ, rationem videar habuisse. De artifice au-
tem confirmingo, qvoniam in hoc vides esse omnia,
& me longinqvum nihil posse intelligis, omnem cu-
ram tu suspicias oportet: qvi ut idem nobis sit, qvi
antea fuit, facile cùm prudentia, tum commoditas
illa tua p̄stabit. Qvanq; non dubito, qvin
ipse per se, vel sine ullo artificio tuo, ad id, qvod
reliq; est, perseqvendum ita, ut volumus, ani-
matus sit. Profectō enim constantia rationem sibi
habendam ducet. Sed tamen, qyoniam gloriae ma-
gis studio, qvām emolumenti cupiditate, incensus,
ad opus est aggressus; subjicies tu qvoq; identi-
dem in sermone qvāsi igniculos, ut vehementius
inflammetur. Ficus tuas qvōd aīste in apertum re-
ferre velle, ut aliquando venales circumferantur,
qvā qvotidiè ab omnibus, te insciente, degustan-
tur: ego verò, ut id facias, magnopere lvideq;

Qvōd autem meorum typorum exspectationem, nimis longam esse dicas; mihi qvoque ita videtur; idqve cūm meā causā, tum tuā non mediocriter doleo. Figurarum opus, qvod te hortante sum exorsus, texitur illud qvidem diligenter, sed vereor, ne plus oneris suscepimus, qvām quantum nostra imbecillitas sustinere possit. Qvod si ita erit; accures, ut, parte aliqua nobis detracta, & in te translata, relevemur. Sed, amabo, qvid sibi vult, qvod in tuarum literarum clausula posuisti? te si qvæ essent inter nos ad significandum notæ, qvidam occultius fuisse scripturum. Equidem, et si, qvale sit, videor mihi jam intelligere; tu tamen ut apertiūs declares, valdē velim. De mandatis meis, ea, qvod tuo commodo fieri possit, si exhauries; per mihi grātum, perqve jucundum fuerit; sed illud primo qvoq; tempore, de qvo se Martellus tuus curaturum recepit: qui si stetit promissis, reliqua ego à te exigo; sin autem, qvod pollicitus fuerat, nondum exsolvit, eum tu literis appella. Namde ceteris non ita valdē urgeo: ages cūm licebit, vel dicam etiam, cūm libebeit. In hoc autem nisi mihi qvām primūm satisfacis, prædicto tibi, flagitatem habebis acrem, & molestum. Vale. Et amicis communibus salutem à me plurimam. Venetiis.

**OCTAVIANO MAGIO,
ROMAM.**

Respondet officiosa Epistola Ottaviani Magii , cuius literas se accepisse gaudet , iisq; ob elegantiam Latinī sermonis laudatiss; illum monet , ut Ottavium qvendam Romæ colat , virtutem amplectatur , pravae dolitiae fugiat .

Profectò nihil tam accidit contra voluntatem , quod aliquia demum jucunditas non temperet . Sic sunt humana . Angebar animi , (qvid enim dissimulem ?) tuis factum occupationibus , ne te complectenter discedentem ; nunc idem gaudeo , evenisse quod nolebam : quando tu , arrepta inde tui purgandi occasione , literas ad me misisti , officio primum refertas , & humanitate singulari ; deinde latinè loquentes egregiè , sic , ut ejus urbis , in quam te cum Aloysio Mocenico , præstanti viro , Venetæ Reipubl. legato , contulisti , veterum eloquentiam redolere videantur . Qvare cum animo sum latatus erga me tuo , fuitq; voluntatis ad me amandum propensæ gratissima significatio : tum verò ex ista , quam adolescens admodum consecutus es , Latinæ lingvæ facultate , istoq; ve , quo te video florente , ingenio , tantum accessit ad lætitiam , quantum ne conabor qvidem verbis explicare , sensu ipso vix , atq; mente comprehendendo . Atq; ve equidem tibi eò etiam gratulabor magis , si tua bona noveris , id est , si & , qvæ habes jam , studio tueberis ; & , qvæ ostenduntur , ac deferuntur à fortuna ,

magni facies; quantumq; in te erit, nunquam dimittes. Non enim, mihi credas, tanti esse tibi Roma debet, qvia Roma est, qvæ præstantes olim viros tulit, imperii terminos cum Oceano conjunxit; quanti ob unius hominis consuetudinem, cuius est humanitas doctrinæ par, doctrina vero, qvæ potest esse maxima. Is est Octavius meus; qui urbem, à qua cæteri honestantur, sua ipse virtute nobilitat. Hunc tu virum nactus cole, si sapis; & perte tuam gloriam ex illius consiliis: utere, quantum licet; &, ut liceat plurimū, exopta. Ipse te, si vacabit, nunquam à suo congressu, nunquam à sermone excludet. Commendaticiis ad eum literis minimè opus est: nec fert hominis humanitas; & tu illi, qvod epistola tua significat, satisjam notus, fortasse etiam familiaris. Qvod reliquum est, non te fugit illud. Magistratus virum indicat. Itidem hæc legatio, qui sis, qui futurus aliquando, patefaciet. Qvamobrem incumbet ad laudem: amplectere virtutem; illa rejice, qvæ bonis artibus, ac moribus adversantur: qvæ te sæpe in ista ætate, tuorum commodorum, tuæq; tanquam hostes gloriæ, circumvenient, nec facile, nisi prudentiam summam adhibueris, depellentur. Vale, & salutem die meo nomine exquisitæ eloquentiæ viro, Julio Pogiano, cuius tibi amicitiam, & consuetudinem valde gratulor. Venetiis.

